

Utredning om sjukhusbiblioteken – en viktig del av vården

Inventering av nuläget vid de tre biblioteken och Blå rummet
inom sjukhuset samt förslag till framtida organisation och utveckling

Uppsala den 1 mars 2002

Elsi Ekstedt FDhc
fd länsbibliotekarie i Västerbotten

Akademiska sjukhuset
Landstinget i Uppsala län

Sammanfattning

På grundval av denna utredning om sjukhusbiblioteken vid Akademiska sjukhuset föreslås:

Målen för verksamheten fastställs

Organisation

Ett sjukhusbibliotek med en landstingsanställd chef – förslagsvis sjukhusets informationschef som även är chef för Blå rummet.

Målgrupp

Patienter, närstående och personal vid Akademiska sjukhuset.

Verksamhet

I bibliotekslokalerna, bokvagnsronder, depositioner, filialer.

Utveckla verksamheten

I samarbete med ett nyinrättat *biblioteksråd* tillsammans med *vårdpersonalen* och andra naturliga samarbetspartner, arbetsterapeuter, logopeder, sjukgymnaster m fl inom till exempel informationsteknik (möjlighet att hyra bärbara datorer på avdelningarna).

Fördjupat samarbete inom Akademiska sjukhuset

Med informationsavdelningen, Blå rummet, medicinska biblioteket och Vårdbiblioteket, kunskapscentrum i vardande och vårdutvecklingsavdelningen.

Utveckla samarbetet inom Uppsala

Med Uppsala stadsbibliotek.

Utökat samarbete utanför Uppsala

Med regionens sjukhusbibliotek, sjukhusbibliotek inom andra landsting och Talboks- och punktskriftsbiblioteket i Stockholm.

Utökat samarbete med Landstinget i Uppsala län

Med Kultur i länet om utställningar och programverksamhet

Resurser

Aktuellt, rikligt och allsidigt sammansatt *mediabestånd*, tillgång till *informationssökning*

Kompetent personal

Lokaler

På kort sikt: uppfräschning av befintliga lokaler.

På längre sikt: centralt placerat bibliotek för kunskap och intellektuell stimulans med utrymme för allmänskulturell verksamhet.

Tillgänglighet

Generösa öppettider, bokvagnsronder.

Ekonomi

Nödvändiga medel för genomförande, översyn av avtalen mellan Akademiska sjukhuset och Uppsala stadsbibliotek, investeringsbudget, stöd från sponsorer och fonder.

Innehållsförteckning

1. Bakgrund

1.1. Uppdraget	8
1.2. Förändringar inom vården	9
1.3. Hittills planerade förändringar inom Akademiska sjukhuset	9
1.4. Metod	10

2. Verksamhet och verksamhetsutveckling åren 2002–2005. Nuläge och förslag

2.1. Mål för verksamheten	11
2.2. Huvudman/organisation	12
2.3. Budget	14
2.4. Målgrupper/användare	14
2.5. Öppethållande/tillgänglighet	15
2.6. Telefonservice	15
2.7. Verksamhet och resurser	15
2.8. Personal	21
2.9. Lokaler	23
2.10 Inventarier	24
2.11 Teknisk utrustning	24
2.12 Datorisering	25
2.13 Samarbete med Blå rummet	25
2.14 Samarbete med övriga bibliotek	26
2.15 Samarbete inom sjukhuset	27
2.16 Marknadsföring och information	27
2.17 Utvärdering	28
2.18 Allmänkulturell verksamhet	28

3. Fördjupad verksamhet inom några områden samt ny verksamhet Förslag

3.1. Övergången från analog till digital teknik för avlyssning av talböcker	29
3.2. Tillsammans med vårdpersonalen planerade aktiviteter	30
3.3. Musik på bibliotek	30
3.4. Medicinska bildtolkar	31
3.5. Nätverk för litteratur- och informationsförsörjning inom Akademiska sjukhuset	31
3.6 Deltagande i produktionen av PION	32

4. Planeringsunderlag för ett nytt sjukhusbibliotek

5. Sjukhusbiblioteket inom Akademiska sjukhusets kärnområde Nuläge och bibliotekspersonalens kommentarer och önskemål

6. Blå rummet – nuläge och personalens önskemål

7. Samariterhemmets bibliotek Nuläge och bibliotekspersonalens kommentarer och önskemål

7.1 Medicinska biblioteket vid Samariterhemmet	47
--	----

8. Ulleråkers bibliotek med Kronparken Nuläge och bibliotekspersonalens kommentarer och önskemål	48
9. Övriga medicinska bibliotek– nuläge	
9.1. Medicinska biblioteket inom Akademiska sjukhusets kärnområde	54
9.2. Institutions/klinikbiblioteken	55
9.3. Biblioteket vid institutionen för kvinnors och barns hälsa (IMCH)	55
9.4. Vårdbiblioteket	56
9.5. Handbokssamlingar	54
10. Sammanfattning av svaren från utskickade enkäter	57
11. Källförteckning	58
 Bilagor (finns inte med här utan endast på papper)	
Bil. 1a Definitioner	61
Bil. 1b Lagar och förordningar som påverkar sjukhusbibliotekens verksamhet	63
Bil. 1c Allmän information om Akademiska sjukhuset	64
Bil. 2a Minnesanteckningar från ergonomirond på Akademiska sjukhusets bibliotek 02-01-16	65
Bil. 2b Minnesanteckningar från ergonomirond på biblioteket på Ulleråkersområdet 02-01-16	67
Bil. 3 Nuvarande avtal angående biblioteksverksamhet	68
Bil. 4 Nuvarande avtal om biblioteksverksamheten vid Kronparkens sjukhem	71
Bil. 5 Budget för 2000-2002	75
Bil. 6 Sammanställning av mediabestånd och utlåning	77
Bil. 7 Sammanställning av resurser och verksamheten 2000-2001	
Bil. 8 Skrivelse till Talboks- och punktskriftsbiblioteket ”Projekt angående användande av talboksspelare Victor Classic”	80
Bil. 9a Förslag till utökad biblioteksverksamhet på barnsjukhuset	81
Bil. 9b Minnesanteckningar från möte på bnkologen	82
Bil. 9c Förslag till utökat samarbete med dagrehabiliteringen på Samariterhemmets sjukhus	83
Bil. 9d Om databasen PION	84
Bil. 10 a-d Sammanställning av svaren från enkäten	85
Bil. 11 Sammanställning av programtytor inför planering av bibliotek	96
Bil. 12 Skrivelse angående behovet av sjukhusbibliotek på Samariterhemmets sjukhus	97

Förord

Sjukhusbiblioteket är en integrerad del av det totala vårdarbetet

Den som läser är aldrig ensam brukar det sägas. Många patienter är väl förtrogna med ett bibliotek och dess möjligheter. För dem är det inte svårt att välja litteratur eller musik ur sjukhusbibliotekets utbud. För andra är det kanske första gången som de kommer i kontakt med ett bibliotek och behöver därför vägledning och förslag till val av bok eller tidskrift.

Bibliotekarierna kan berätta om böcker, visa tidskrifter, skaffa böcker på andra språk och låta patienten prova på att lyssna till talböcker. Man lånar inte mindre på avdelningar med kortare medelvårdtider, men man lånar kanske annorlunda, t ex mer tidskrifter, bildverk, novellsamlingar, kassettböcker och musikkassetter.

Man kan också se sjukhusbiblioteken som en motsvarighet till utprovande av hjälpmedel. Bibliotekarierna kan inför utskrivningen förmedla kontakt till hemortens bibliotek, där kommunens *Boken kommer*-service kan användas i fortsättningen.

Sjukhusbiblioteken hjälper också vid behov patienter, närstående och personal med kompletterande information om hälsa och sjukdom.

Det viktigaste är att boken, bilden eller musiken kan komma att bidra till att lindra smärta eller minska oro.

Redan år 1976 sägs i en statlig utredning om sjukhusbiblioteken att dessa har "en viktig uppgift i det totala vårdarbetet, och deras insatser skall ses som ett led i sjukhusets samlade verksamhet".

..."Genom att erbjuda patienterna möjlighet till meningsfull sysselsättning och förströelse medverkar biblioteken till att anpassningen till sjukhusmiljön och vårdsituationen underlättas. Dessutom kan biblioteksinsatserna bidra till att intresset för omvärlden hålls uppe och att därigenom återanpassningen till den normala miljön förenklas".¹

Dessutom kan Sjukhusbiblioteket för personalen innebära en intellektuell stimulans och utgöra ett verktyg för fortbildning och kompetensutveckling. Samarbete med kunskapscentrum och vårdutvecklingsavdelningen vid Akademiska sjukhuset bör utformas av berörd personal.

Beslut har fattats om att förvaltningsbiblioteket vid Landstingets kansli skall läggas ned. Hur avsaknaden av dessa resurser, bl a förvaltningsrättslig litteratur och personalens kompetens, kommer att påverka Sjukhusbiblioteket är en öppen fråga. Lösningen av denna ligger utanför uppdraget.

Under utredningens gång har vissa förbättringar av den fysiska miljön på biblioteken genomförts.

¹ Sjukhusbibliotek. En översyn av de allmänna bibliotekens verksamhet, organisation och arbetsformer. 1976 s, 10 f. Rapporten utarbetades av en arbetsgrupp bestående av representanter för Statens kulturråd, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, SFF (nuvarande DIK) och SKTF.

Bakgrund

1.1.Uppdraget

Vid Akademiska sjukhuset finns det tre patient- och personalbibliotek² som bemannas av 8 personer som är anställda vid Uppsala stads- och länsbibliotek³. Budgeten för denna biblioteksverksamhet uppgår till närmare 2,5 miljoner kronor om året. Verksamheten regleras av ett avtal från 1997 mellan Akademiska sjukhuset och Uppsala kommuns kulturförvaltning.⁴

Sedan bibliotekens start har mycket förändrats inom sjukhuset och dess omvärld. Vårdtider för patienter har kortats och vårdformer ändrats från slutna vård till ökade öppenvårdsbesök. Sjukhusets riks- och regionvård har ökat kraftigt med allt fler icke-C-länspatienter till följd. ITutvecklingen med det snabbväxande Internet leder till ökade krav att kunna öppna sin e-post eller söka annan information på ”nätet”.

Patienter vid Akademiska sjukhuset är bibliotekens primära målgrupp. Att kunna besöka biblioteken eller på annat sätt ta del av deras tjänster är en viktig komponent i patienternas totala upplevelse av sin sjukhusvistelse. Det är således viktigt att bibliotekets tjänster motsvarar den efterfrågan som finns bland patienterna.

Syfte

Utredningen syftar till att genom kartläggning av patienternas behov föreslå hur verksamheten vid biblioteken kan utvecklas på kort och lång sikt.

I utredningen skall även studeras vilka möjligheter till samarbete och samutnyttjande av resurser som kan finnas mellan de tre biblioteken, Blå Rummet och det medicinska biblioteket⁵.

Tidsplan och projektorganisation

Utredningen skall lämna en skriftlig rapport senast den 28 februari 2002. Projektledare är Elsi Ekstedt. Projektet har en styrgrupp som består av Marie-Louise Riton,⁶ Uppsala stadsbibliotek, Lars B. Andersson, kulturchef Kultur i länet, Erik Silenstam, länsbibliotekarie, Henrik Pederby, informationschef och Annemieke Ålenius, administrativ chef, Akademiska sjukhuset.

Projektet har en referensgrupp som består av samtliga 1:a bibliotekarier vid de tre personalbiblioteken, en representant från Blå rummet samt representanter för personalen och patientorganisationer.”

Sedan utredningsdirektiven formulerades har följande områden tillkommit att beakta:

- Barns behov av biblioteksservice
- bibliotekets roll som kulturcentrum på sjukhuset samt
- kortfattad beskrivning av institutionsbibliotekens roll.

Styrgruppen beslutade vid sitt första sammanträde, att utredningen skall ta hänsyn till sjukhuspersonalens behov av biblioteksservice, framför allt sett som ett verktyg för kompetensutveckling.

² I fortsättningen används sjukhusbiblioteken som beteckning för de tre patient- och personalbiblioteken.

³ Sedan 2001-01-01 Uppsala stadsbibliotek.

⁴ Verksamheten bedrivs dels i fasta lokaler dels uppsökande under eget tak.

⁵ Det medicinska biblioteket benämns som Medicinska biblioteket.

⁶ Sedan 2001-12-08 stadsbibliotekarie.

Vidare beslöts, att några avdelningar/enheter skall kontaktas för att ge sin bild av nuvarande verksamhet och framföra patienters och personals önskemål om biblioteksservice i framtiden. Dessa är *barnsjukhuset, länsgeriatriska kliniken inkl hospice, neurocentrum, onkologkliniken och psykiatricentrum.*

Till styrgruppen har knutits Lis-Karin Wahren, vårdutvecklingschef vid Akademiska sjukhuset. Styrgruppen har sammanträtt den 9 december 2001, 29 januari och 27 februari 2002 samt dessutom besökt Falu lasarets bibliotek och infocentral den 17 december 2001.

Referensgruppen sammanträdde den 4 december 2001. De tre sjukhusbibliotekarierna besökte den 28 januari 2002 Astrid Lindgrens barnsjukhus och Rosenlunds sjukhus i Stockholm.

1.2. Förändringar inom vården generellt.

Vårdstrukturen har förändrats. Kortare vårdtider och sjukare patienter har angivits som skäl till nedläggningar av sjukhusbibliotek eller minskade resurser till dessa. Samtidigt har intresset för patientinformation ökat från sjukhusledningens sida. Även om vårdtiderna i genomsnitt har blivit kortare, vårdas fortfarande många patienter länge.

Till detta kommer patienter som är isolerade under lång tid, t.ex. på hematologavdelningen. Vissa patienter genomgår upprepade behandlingar utsträckta i tiden. Deras besök på sjukhuset kombineras ofta med boklån från bokvagnen.

Som ersättning för bokvagnsronder har nämnts bokdepåer och bokombud. Besök i biblioteket kontra bokvagnsronder är en fråga om jämlikhet. Skall den som själv inte kan besöka biblioteket vara i ett sämre läge än den som kan göra det?

1.3. Hittills planerade förändringar inom Akademiska sjukhuset

Foljande förändringar inom sjukvården diskuteras som kan förändra biblioteksverksamheten:

Samariterhemmet

Förändringarna här är beroende av de organisatoriska förändringar som sker inom sjukhuset i stort och när dessa förväntas ske. Storleken på verksamheten påverkar naturligtvis också bibliotekets dimensionering och behov av personal, media och lokaler.

Ulleråkers sjukhus

Likaledes förändras förutsättningarna radikalt för verksamheten på Ulleråkers bibliotek om all psykiatrisk verksamhet flyttas till Akademiska sjukhusets kärnområde. Kvar blir då neurologiska behandlingsenheten, vars patienter är i stort behov av intellektuell stimulans. Idag köper Gottsunda kommun del tjänster av två slag av Ulleråkerbiblioteket: dels öppethållande för boende inom området, dels biblioteksservice till Kronparkens sjukhus. Detta arrangemang ger ömsesidiga fördelar åt såväl landsting som kommun. Underlaget för fortsatt samverkan kan minska drastiskt.

1.4. Metod

Utredaren har besökt de tre biblioteken samt Blå rummet, medicinska biblioteket och Folke Bernadottehemmet. Samtalen med personal har kompletterats med verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser. Enkäter har som nämnts i avsnittet om uppdraget skickats ut till fem kliniker.

Studiebesök har dessutom gjorts på Vårdbiblioteket i Uppsala, Uppsala stadsbibliotek, Infocenter i Enköping, Falu lasarettets bibliotek och infocentral ("Årets sjukhusbibliotek år 2000"), Bibliotekens patientinformation, Sahlgrenska universitetssjukhuset/Mölndal, Allmänna biblioteket vid S:t Görans sjukhus, Stockholm, ("Årets sjukhusbibliotek år 2001") samt Vårdbiblioteket i Umeå.

Jag har även tagit del av utredningar från andra sjukhusbibliotek. De viktigaste är *Jørgensen Schylit, Bodil, Sjukhusbibliotek i Sverige*. En kartläggning för verksamhetsutveckling. Projekt genomfört av Sjukhusbiblioteket vid Universitetssjukhuset MAS i Malmö. Malmö 1999, och *Ekbom, Christina, Bibliotek på sjukhus*. Rapport från Örebro län 2000-11-02.

En ergonomirond har på mitt önskemål genomförts på Sjukhusbiblioteket och på Ulleråkers bibliotek. Protokoll därifrån finns i bilaga 2.

Utredningen omfattar:

- Kartläggning av nuläget på de tre sjukhusbiblioteken och Blå rummet. Kapital 5-8.
- Beskrivning av Medicinska biblioteket, institutionsbiblioteken samt Vårdbiblioteket. Kapital 9
- Utskick och sammanställande av enkäterna. Kapital 10.
- Verksamhet och verksamhetsutveckling under åren 2002-2005. Nuläge och förslag. Kapital 2.
- Fördjupad verksamhet inom några områden samt ny verksamhet. Förslag. Kapitel 3.
- Planeringsunderlag för ett nytt sjukhusbibliotek. Kapitel 4.

För definitioner se bilaga 1a.

Aktiviteterna har beskrivits med utgångspunkt i de tre sjukhusbibliotekens egna förutsättningar och möjligheter samt med hänsyn till vad som sker inom sjukhuset. Hänsyn har också tagits till sådana lagar och förordningar, som påverkar sjukhusbibliotekens verksamhet:

- Prioriteringar i vården
- Delaktighet i beslut om den egna vården och
- Delaktighet i samhället. Bilaga 1b.

Pågående förändringar i samhället har beaktats, främst

- ny teknik och IT-utvecklingen
- det mångkulturella samhället och
- det livslånga lärandet.

Jag har inte sett som min uppgift att rangordna de olika verksamhetsgrenarna. Däremot har jag försökt belysa vilka konsekvenser som kan följa av beslutade förändringar.

Utredningen har gjorts utifrån utgångspunkten att *sjukhusbiblioteket ska vara en integrerad del i vård och rehabilitering* samt att samma etiska regler som gäller för folkbibliotek skall gälla för sjukhusbibliotek, nämligen allas rätt till kunskap.

Uppgifterna om Akademiska sjukhuset har dels hämtats från sjukhusets webbplats www.uas.se, dels från informationsskriften *Akademiska sjukhuset, brett, smalt, hårt & mjukt*. Utg. mars 2001. Bilaga 1c.

Unescos folkbiblioteksmanifest, utformat i samarbete med International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), antaget 1949, reviderat 1972 samt 1994, har varit vägledande.

Se för övrigt Källförteckning, sid 58.

2. Verksamhet och förslag till verksamhetsutveckling 2002–2005 Nuläge och förslag.

Den biblioteksverksamhet som pågår vid Akademiska sjukhuset, Samariterhemmet och Ulleråkers sjukhus är av mycket hög kvalitet. Personalen är mycket kompetent och verksamheten är högt uppskattad, vilket också svaren på den utskickade enkäten bekräftar. Sammanfattningsvis kan sägas, att bibliotekspersonalen med sin stora erfarenhet efter många års arbete i sjukhusmiljö och med sina djupa kunskaper om litteratur och medicinsk informationssökning, vid sidan av mediabestånden är bibliotekens största tillgångar. Den sammanlagda tjänstetiden för den ordinarie bibliotekspersonalen är mycket lång och tyder på att de anställda har trivts trots ibland påfrestande arbetsförhållanden.

En genomgång av verksamheten visar en hel del brister vad beträffar lokaler, mediabestånd och utrustning. För att undvika onödig upprepning diskuteras först frågor av övergripande natur som berör samtliga enheter och därefter de för de enskilda biblioteken specifika problemen. Se vidare kapitel. 5, 7 och 8. Verksamheten på de tre biblioteken är olika och kräver olika slags kompetens. Nuläget och förslag till åtgärder presenteras. Både stora och små frågor har tagits upp för att försöka ge en så fullständig bild som möjligt. Vissa brister har åtgärdats medan utredningen pågår.

Sjukhusbiblioteket saknar ändamålsenliga lokaler. I samband med planeringen av det nya *Kunskapscentret* inom Akademiska sjukhusets kärnområde borde möjligheten av att även där lokalisera *Sjukhusbiblioteket* ha diskuterats. Närheten till såväl *medicinska biblioteket* som *vårdutvecklingsavdelningen* skulle ha varit idealisk för att optimalt kunna utnyttja de totala resurserna. Trots detta bör diskussioner redan nu föras om hur samarbetet mellan dessa enheter skall ske för att tillvarata varandras kompetenser och därigenom kunna erbjuda en biblioteksservice av hög kvalitet. Några förslag kommer att presenteras längre fram i detta kapitel och i kapitel 3.5.

Inom Akademiska sjukhusets kärnområde finns *Blå rummet* för information om hälsa och sjukvård. Verksamheten där beskrivs separat i detta kapitel, då verksamheternas utformning inte är identisk med bibliotekets. Målen är desamma – att förmedla kunskap och information. Blå rummet och biblioteket är varandras komplement.

2.1 Mål för verksamheten

Det saknas fastställda mål för sjukhusbiblioteken. Detta skapar osäkerhet. Idag bedrivs verksamheten efter de planer, som redovisas årligen i bibliotekens budgetäskanden. Uppföljningen och resultatredovisningen sker via verksamhetsberättelserna.

Förslag till mål

De övergripande målen bör fastställas av sjukhusledningen.

1. Biblioteket skall vara en del i omvårdnaden, behandlingen och rehabiliteringen av patienterna
2. Biblioteket skall vara en kreativ kulturmiljö i vilken den besökande finner en oas, en lugn och trivsamt plats för avkoppling och rekreation men också för studier.
3. Blå rummet skall i samarbete med biblioteket erbjuda patienter, närstående och personal möjlighet att informera sig om hälsa, sjukdom, vård och behandling som ett komplement till den information som den vårdgivande personalen ger.
4. Information om biblioteket skall ingå i Akademiska sjukhusets och landstingets information.
5. Alla patienter skall erbjudas bibliotekets tjänster.
6. Sjukhusets personal skall ha möjlighet att använda biblioteket.

Metoder och/eller verksamheter varigenom målen skall uppnås

- Biblioteket skall erbjuda ett rikt och varierat utbud av böcker, tidningar, tidskrifter, talböcker/talband, kassettböcker, bild och musik. Biblioteket skall vara lyhört för särskilda behov hos vissa människor.
- Biblioteket skall erbjuda tillgång till publika datorer för att söka i internet
- Biblioteket skall ha goda personalresurser och bibliotekspersonalen skall ha hög kompetens
- Biblioteket skall ha ändamålsenliga lokaler, anpassade för rullstolsburna, centralt belägna inom området och centralt belägna i byggnaden nära hissar och kulvertar
- Biblioteket skall med bokvagnsronder besöka de patienter som inte själva kan komma till biblioteket
- Biblioteket skall värna om de anställdas möjligheter till kompetensutveckling och rekreation.

2.2 Huvudman/organisation

Verksamheten vid de tre allmänna sjukhusbiblioteken, Patient- och personalbiblioteket inom Akademiska sjukhusets kärnområde i fortsättningen kallat Sjukhusbiblioteket, Samariterhemmets bibliotek och Ulleråkers bibliotek, styrs av ett avtal om biblioteksverksamhet som ingåtts mellan Akademiska sjukhuset, Landstinget i Uppsala län och Uppsala kommun genom dess kulturförvaltning. Se bilaga 3.

Ur avtalet

§ 1 *Kommunen* åtar sig att handha driften av Akademiska sjukhusets patient- och personalbibliotek.

Kommunen skall i enlighet med Akademiska sjukhusets bedömning svara för:

Erforderlig personalinsats, inköp, utlåning och skötsel av mediabeståndet, tillgång till det kommunala mediabeståndet, fjärrlån, medverkan i verksamheten vid sjukhusets informationscentrum (Akademiska sjukhuset, ingång 70) samt därutöver vad som normalt förekommer i biblioteksverksamhet.

§ 2 *Akademiska sjukhuset* tillhandahåller och bekostar för biblioteksverksamheten:

Lokaler, lokalunderhåll, inventarier, utrustning såsom bokvagnar, telefon och tekniska hjälpmedel, årligt anslag till mediabeståndet samt vaktmästarservice.

§ 3 Akademiska sjukhuset skall ersätta kommunens samtliga kostnader för dess åtagande §1.

Organisatoriskt sorterar biblioteken i nuläget under stadsbibliotekarien i Uppsala kommun men budgetmässigt under administrativa chefen på Akademiska sjukhuset, medan Blå rummet sorterar under informationschefen på Akademiska sjukhuset.

Måldokument för biblioteken saknas, men i de årligen ingivna verksamhetsplanerna beskrivs färdvägen.

Beträffande uppgifter om budget, mediabestånd och användning samt övriga resurser och verksamhet vid de tre sjukhusbiblioteken har jag valt att sammanföra dessa i tabeller för att läsaren lättare skall få en överblick över de samlade resurserna och den samlade verksamheten. Bilagorna 5, 6 och 7.

Det nuvarande avtalet mellan Akademiska sjukhuset och Uppsala stadsbibliotek om biblioteksverksamheten innebär en delning av ansvaret för verksamheten, som gör mål och syfte otydliga. Personalen vet inte till vem den skall vända sig.

Den service som Uppsala stadsbibliotek ger till de tre biblioteken bedöms av bibliotekspersonalen som mycket god. Stödet från Stadsbiblioteket har varit av stor betydelse för verksamheten vid sjukhusbiblioteken.

Knytningen till det kommunala bibliotekssystemet betyder för sjukhusbiblioteken, att det utgör en del av en sammanhållen resurs med kontinuerlig tillgång dels till ett större bestånd av böcker och andra media än vad som köps in till sjukhusbiblioteken för landstingsmedel, dels till personaladministration, främst i samband med rekrytering av exempelvis förstärkning och vikariat. Samtidigt innebär detta dock att sjukhusbiblioteket inte alltid betraktas som en naturlig del av Akademiska sjukhusets verksamhet. Känslan av utanförskap är många gånger till nackdel för verksamheten.

Förslag

1. De tre biblioteken läggs samman till *en* basenhet, bestående av ett huvudbibliotek, med tills vidare två filialer. Det nuvarande Patient- och personalbiblioteket inom kärnområdet byter namn till Sjukhusbiblioteket. Filialerna benämns i denna utredning Ulleråkers bibliotek och Samariterhemmets bibliotek. Så länge som det finns vårdavdelningar på Ulleråkersområdet och länsgeriatriska kliniken är placerad på Samariterhemmets sjukhus, bör dessa bibliotek vara kvar.
2. Huvudmannskapet för såväl huvudbibliotek som filialer läggs hos Akademiska sjukhuset. Köp av tjänster från Uppsala stadsbibliotek såsom: viss personal, tillgång till kompletterande media och kompetensutveckling fortsätter.
3. Det gällande avtalet mellan Akademiska sjukhuset och Uppsala stadsbibliotek revideras i konsekvens med beslutade förändringar.
4. Ansvaret för biblioteksverksamheten läggs på informationschefen. Ett utvidgat samarbete mellan huvudbiblioteket och dess filialer bör eftersträvas. Personalen bör ses som *en* gemensam resurs med möjlighet till tjänstgöring på huvudbibliotek eller annan filial än stationeringsstället.
5. Patientinformationen i Blå rummet integreras med Sjukhusbibliotekets verksamhet i gemensamma lokaler. Om det för närvarande inte går att ordna, rekommenderas förläggning tills vidare i lokaler i närheten av varandra.
6. En heltids bibliotekarietjänst som chef för den nya basenheten inrättas. Enhetschefen är anställd av Akademiska sjukhuset. Chefen för den nya enheten knyts närmare till sjukhusets verksamhet genom att ingå i informationsavdelningen.

7. Frågan om det formella ansvaret för övrig personal bör diskuteras i samband med revideringen av avtalet med Uppsala stadsbibliotek.
8. Nuvarande personal i Blå rummet bör som tidigare vara anställd av landstinget.
9. Enhetschefen tillträder snarast möjligt. Ny organisation föreslås träda i kraft snarast möjligt.
10. Vissa mindre förändringar påbörjas redan under våren, t ex. att bibliotekarierna på Samariterhemmets och Ulleråkers bibliotek även tjänstgör på Sjukhusbiblioteket och i Blå rummet.

Om förändringen av organisationen genomförs, bör klara regler uppställas för relationerna

- mellan stadsbibliotekarien och sjukhusbibliotekspersonalen
- mellan basenhetschefen och stadsbibliotekarien
- mellan basenhetschefen och sjukhusbibliotekspersonalen och
- mellan basenhetschefen och informationschefen.

Vem sätter löner, beviljar semester, anställer ny personal, utformar annonser, beslutar om deltagande i kurser och konferenser och resor för att nämna några exempel?

2.3 Budget

Budgeten för den samlade verksamheten vid de tre sjukhusbiblioteken för år 2002 är 2 470 tkr exkl. kostnaderna för lokalerna. Anslagen till biblioteken har tidigare skiljt mycket på grund av att de tillhörde olika sjukhus. Samariterhemmets ledning har mycket medvetet satsat på inköp av medicinsk litteratur för vårdpersonalens förkovran.

Sjukhusbiblioteken har drabbats av stora besparingar under de sista åren. Se bilaga 5.

De sparkrav som lagts på biblioteken har i första hand inneburit en kraftig reducering av anslagen till media. Detta kommer att behandlas i avsnittet om media sid 18. Utrymme har inte heller funnits för vika-rier vid semestrar och sjukdom, vilket tvingat biblioteken att stänga fem-sex veckor under sommaren.

Förslag

Medel anvisas för att genomföra en *upprustning* och en *utveckling* av biblioteksverksamheten i enlighet med de fastlagda målen och den antagna verksamhetsplanen.

2.4 Målgrupper/användare

Sjukhusbibliotekets primära målgrupp är patienterna men även närstående och personal⁷ skall kunna ta del av bibliotekets tjänster.

Till Ulleråkers bibliotek kommer också innevånare i Gottsunda kommun. Genom en särskild ekonomisk överenskommelse med kommunalnämnden i Gottsunda är biblioteket öppet en eftermiddag i veckan samtidigt som mediabeståndet har fått ett viktigt tillskott därifrån.

Studerande vid Uppsala folkhögskola använder Ulleråkers bibliotek utan att ersättning härför lämnas.

⁷ Inom Akademiska sjukhuset arbetar idag ca 8 000 människor, en stor grupp inom många olika områden. Bland vårdgivande personal finns läkare, sjuksköterskor, paramedicinsk personal, undersköterskor och vårdbiträden. Till detta kommer medicinskteknisk personal och personal inom Landstingsservicen för att nämna några mycket stora grupper. Många av dessa har obekvämt arbetstid och har svårt att besöka ett kommunalt bibliotek. Se Bilaga 1c.

Förslag

- Att patienternas behov tillgodoses i första hand, men att personalen även fortsättningsvis informeras om sina möjligheter att använda biblioteket.
- I samband med inskrivningen av patienter lämnas en skriftlig information om biblioteket.
- Beträffande Ulleråkers bibliotek fastställa servicenivån till elever vid Uppsala folkhögskola och formerna för ersättning.

2.5 Öppethållande/tillgänglighet

Biblioteken är öppna på dagtid under vardagarna. Öppethållandet på Ulleråkers bibliotek och Samariterhemmets bibliotek är mindre än på biblioteket på kärnområdet.

Förslag

Nuvarande öppettider behålls men bör på sikt utökas med en kväll i veckan. Med nuvarande personalresurser är detta ej möjligt utan att en förändring av annan verksamhet görs. Biblioteken bör vara öppna året om.

Ulleråkers bibliotek planerar att utöka möjligheterna till rådgivning i bibliotekslokalen. För många patienter är det mycket betydelsefullt att kunna byta miljö och tillbringa en stund i biblioteket ofta tillsammans med vårdpersonal. Patienterna på tre avdelningar är alltför sjuka för att kunna ta del av biblioteksservice, varför bokvagnsronderna dras in där.

2.6 Telefonservice

Patienter och personal kan under öppettiderna per telefon ställa frågor, beställa och reservera media och bandspelare, omsätta boklån samt lämna inköpsförslag. Man kommer att kunna söka i bibliotekets katalog från avdelningarnas datorer via intranät. Om katalogen läggs ut på Internet, blir den via modem tillgänglig för alla som har tillgång till dator.

Förslag

- Att publika datorer installeras på avdelningarna.
- Att patienterna genom sjukhusets försorg kan hyra dator enligt samma koncept som används för tillgång till telefoner.

2.7 Verksamhet och resurser

Den verksamhet som bedrivs i bibliotekslokalerna är basen för all verksamhet. En gedigen kärnverksamhet ger också förutsättningar för de uppsökande delarna, bokvagnsronder och depositioner.

Uppgifter om resurser och mätbara mått på verksamheten presenteras i bilaga 7.

Utbudet i biblioteket

Utbudet i biblioteket är mycket mångsidigt. Besökaren erbjuds möjligheter att låna böcker, läsa tidningar och tidskrifter eller böcker, söka information i referensbiblioteket, ställa frågor till bibliotekspersonalen om val av litteratur för kunskap och förströelse, om hjälp att söka fram faktauppgifter eller lokalisering av böcker i såväl lokala som nationella databaser och att beställa litteratur från annat bibliotek. Ett besök på biblioteket kan också resultera i en kopia eller en datautskrift.

Vidare kan man låna bandspelare, talböcker, kassettböcker och musikkassetter.

Allt detta kan man göra på samtliga bibliotek idag, men med varierat resultat beroende på de senaste årens mediaanslag.

Sökning av litteratur innebär förutom användande av traditionella hjälpmedel idag till mycket stor del sökning i databaser. På Samariterhemmets bibliotek kan besökaren använda en publik dator för att söka i beståndskatalogen eller på Internet och kontrollera sin e-post mm. Under våren kommer publika datorer att installeras även på de övriga biblioteken.

Tillgång till dator upplevs av besökarna som en garanti för den personliga integriteten.

På Ulleråkers bibliotek kan man även lyssna till musik. Utrustningen för avlyssning är emellertid mycket nedsliten. Artotek finns på Kronparken. Beståndet ägs av Landstinget och har inte förnyats sedan år 1985.

Utlåning av videofilmer förekommer ej. Se vidare avsnittet Media sid 18

Informationssökning i databaser

Folkbiblioteken i Sverige var bland de första offentliga institutioner som datoriserade både publikt och internt. Nästan varje fråga leder till en sökning i en faktadatabas eller en bibliografisk databas. Genom tillgången till publika datorer kommer personalen att avlastas enklare frågor och få mer tid att använda till undervisning om hur man söker och väljer information och litteratur. Exempel på databaser som biblioteket använder finns i avsnittet om Sjukhusbiblioteket sid 54.

Förslag

- Utveckla biblioteksverksamheten i dialog med vårdavdelningar och kliniker för att fånga upp nya behov och önskemål genom förändring av organisationen och inrättande av ett biblioteksråd.
- Utveckla den pedagogiska uppgiften att hjälpa besökaren till rätta, undervisa enskilda eller/och grupper av patienter och personal. Se för övrigt under marknadsföring sid 27.

Bokvagnsronder

Patienter som inte själva kan komma till biblioteket, bör ha möjlighet att få besök av bokvagnen. Bibliotekariens uppgift är att utgå från det friska hos varje patient och möta det med medier anpassade till den enskildes behov och önskemål.

Ända fram till sängen når biblioteket med bokvagnen, ett oöverträffat medel för att möta patienten. Om man verkligen menar, att biblioteket är till för alla, är detta enda sättet för rådgivning till den enskilda patienten. Men det innebär också att man accepterar, att det sammanlagda arbetet med bokvagnen får ta tid. Mediabeståndet är visserligen brett, men utrymmet på en vagn begränsat. En god bokkännedom hos bibliotekarien är därför nödvändig.

En bokvagnsrond ger ofta anledning till nytt besök hos patienten med ett efterfrågat material. Det kan till exempel gälla talböcker. Då behöver personalen hämta bandspelare och visa hur man använder den. Leveranserna av beställt material tar mycket tid för bibliotekspersonalen. Patienter som är mera "sjukhusvana" kanske meddelar per telefon eller e-post sina önskemål före bokvagnsbesöket, vilket innebär att bibliotekarien redan vid första besöket kan ha med sig efterfrågat material. Om vårdpersonalen före bokvagnsronden skulle kunna informera om patienters önskemål, skulle detta vara en

fördel. Enligt svar i enkäterna har emellertid personalen svårt att hinna med detta. När personalen ringer gäller det oftast beställning av bandspelare och kassetter. Men det innebär också att bibliotekspersonalen måste avsätta mer tid än idag för dessa förberedelser.

Med bärbar eller publik dator på avdelningarna skulle bibliotekarierna också kunna visa de patienter, som så önskar hur man använder internet.

Inför utskrivningen förmedlar bibliotekarierna också kontakter med den kommunala *Boken-kommerservicen* som innebär hemsändning av böcker till personer som av medicinska skäl inte kan komma till ett kommunalt bibliotek.

Det är både fysiskt och socialt krävande att arbeta med bokvagnsronder.

Förslag

- Se över schemat för bokvagnsronder tillsammans med de vårdansvariga på avdelningarna.
- Utöka systemet med förhandsbeställning från avdelningarna av besök och litteratur.
- Utöka den pedagogiska delen med att hjälpa patienterna att använda datorer och talbandsspelare
- Underlätta leveranserna av beställt material genom inköp av en budcykel.

Frågan om bokvagnarna och transportererna av dem tas upp i samband med avsnittet om utrustningen i biblioteken sid 24.

Depositioner

Böcker placeras i dagrum på vårdavdelningar som får bokvagnsbesök. Det förutsätter ett stort bokbestånd och tyvärr försvinner en hel del böcker.

Förslag

Verksamheten ses över tillsammans med vårdpersonalen.

Utlåning

Att mäta biblioteksverksamhet och att diskutera värdet i verksamheten är lika svårfångat som att mäta lönsamheten i själva vården. Normer finns för hur man räknar utlån, men sättet att räkna varierar från bibliotek till bibliotek. Hur ofta man byter depositioner påverkar t ex antalet utlån. Trots detta presenteras här uppgifter om antal utlån för år 2001. Siffrorna inom parentes avser 2000.

Utlåningen för de tre biblioteken var:

Sjukhusbiblioteket: 35 479 enheter (42 585)

Samariterhemmets bibliotek: 18 759 (16 356) och för

Ulleråkers bibliotek: 14 123 (15 096). Se vidare bilaga 4.

Antalet utlån har ökat på Samariterhemmets bibliotek med 2 403 lån, vilket är den största utlåningen sedan 1998, då utlåningen var 17 399. Samariterhemmet har ett större mediaanslag än övriga. Även nattpersonalen har där tillgång till biblioteket via sitt passerkort.

Utlåningen har minskat på de andra biblioteken, vilket förmodligen är ett resultat av att bibliotekens utbud av ny litteratur inklusive tidskrifter och dagstidningar har minskat så kraftigt. Andra faktorer som spelar in kan vara läget, bristfälliga lokaler, otillräckliga öppettider liksom avsaknad av publika

datorer för litteratur- och informationssökning. Den förkortade vårdtiden kan också spela in.

Statistik för utlåningen under januari månad i år har nyligen presenterats. 6 981 enheter lånades ut mot 5 785 under motsvarande period förra året, en ökning på sammanlagt 1 196 enheter. Utlåningen fördelar sig enligt följande:

Sjukhusbiblioteket: 4 164 enheter (3 334)

Samariterhemmets bibliotek: 1 467 (1 135) och för

Ulleråkers bibliotek: 1 350 (1 316).

Antalet prenumerationer på tidskrifter har ökat och även fler nyförvärv har gjorts under 2002 än under motsvarande period år 2001. Det är dock för tidigt att dra några slutsatser.

Mediabestånd

Biblioteket skall följa utvecklingen i samhället och sammansättningen av mediabestånden skall spegla detta. Nya skönlitterära författare blir aktuella samtidigt som vissa klassiker alltid har sin läsekrets. Nya frågor och nya ämnen diskuteras. Mängden av information i böcker, tidningar och tidskrifter ökar, liksom nya former av medier tillkommer.

För Sjukhusbibliotekets del gäller att hänsyn också måste tas till att målgruppen är heterogen med mycket olika krav och förkunskaper. Patienter kommer från hela landet, men också från utlandet. Många, även bland personalen, har ett annat språk än svenska som modersmål. Önskemålen är skilda samtidigt som utbudet av litteratur ständigt ökar och understryker behovet av ett allsidigt och brett mediabestånd på olika nivåer.

Media slits mycket hårdare på sjukhus än på andra bibliotek. Böcker måste gallras på grund av fysiskt skick. Andra försvinner från depositioner i dagrum och väntrum. Kassetband går sönder osv.

Trots att mycken kunskap finns i databaser och att sökningarna i dem är en stor del av vardagen har behovet av tryckt material inte minskat snarare tvärtom. Anslagen till media har emellertid inte räknats upp i takt med att bokutgivningen och bokpriser har ökat. Sänkningen av momsen på böcker påverkar inte biblioteken.

Mediabestånden på Sjukhusbiblioteket och Ulleråkers bibliotek är registrerade i en gemensam databas. Även Samariterhemmets bestånd, som än så länge är förtecknat i Stadsbibliotekets katalog, kommer att föras in där.

Samlingarna på Sjukhusbiblioteket och Ulleråkers sjukhus är klart otillräckliga. Som tidigare nämnts har inköpen av media på de tre sjukhusbiblioteken inte kunnat hålla takt med kostnadsutvecklingen. Rekommendationer om dimensioneringen av nyanskaffningar för olika media finns i utredningen *Sjukhusbibliotek*, Lund 1976. s. 35. För böcker är det en volym/vårdplats och år. Se vidare bilaga 6.

På ett sjukhusbibliotek bör förutom ett allsidigt och aktuellt bestånd böcker, tidningar och allmänna tidskrifter även finnas speciellt utformade media. Ett mindre bestånd av litteratur på främmande språk bör också ingå.

I det följande avsnittet har media uppdelats i olika grupper för att tydligare visa på behovet i varje enskild grupp.

Böcker

Efterfrågan på medicinska fackböcker ökar hela tiden allt eftersom verksamheten med patientinformation blir mer känd. Litteratursökningarna i Blå rummet resulterar ofta i referenser på böcker. Eftersom det inte förekommer någon utlåning där, rekommenderas besökarna istället att låna boken från Sjukhusbiblioteket.

Kunskaperna inom ämnena sjuk- och hälsovård, medicin och omvårdnad föråldras snabbt och äldre upplagor måste bytas ut samtidigt som nya områden skall täckas in. Var skall man hitta grundläggande läroböcker i medicin och angränsande områden, om inte på ett sjukhusbibliotek, om så endast i referensavdelningen. Det behövs också översiktliga handböcker på svenska t ex för personer som inte behärskar engelska.

I gränsområdet mellan läsning för avkoppling och medicinsk information finner man litteratur, som sakligt berättar om sjukdomstillstånd. Till de ofta refererade är Fjodor Dostojevskijs skildring av ett epileptiskt anfall i *Idioten*. Distriktläkaren Lars Lindkvist har sammanställt en antologi med litteraturtips för studerande och vårdpersonal, *Patienten, vården och den goda boken*.⁸ Den används i undervisningen vid Doktorsskolan på Karolinska institutets läkarlinje.

Talböcker

Talböcker är böcker inlästa på band. De produceras av det statliga Talboks-och Punktskriftsbiblioteket (TPB) och var ursprungligen avsedda för synskadade. Numera har alla funktionshindrade rätt att låna. Talböcker är i motsats till kassettböckerna inte kommersiellt tillgängliga. TPB övergår successivt från att använda analog teknik vid inspelningen till digital och använder sig av cdrom-skivor. Till dessa använder man talboksspelare. Samtliga tre sjukhusbibliotek prövar tillsammans med TPB den nya tekniken. Detta projekt redovisas på sid 29.

Talböcker är mycket använda på sjukhus för patienter i alla åldrar. Huvudparten kan man låna från TPB, men biblioteken behöver också bygga upp egna bestånd av cd-skivor för att tillgodose efterfrågan. På nyare böcker är det långa köer.

Speciallitteratur

När det gäller speciallitteratur som saknas på Sjukhusbiblioteket inom t ex medicin och angränsande ämnen hänvisas i första hand till Medicinska biblioteket, för studielitteratur inom t ex. omvårdnad hänvisas till Vårdbiblioteket. För litteratur inom förvaltning, arbetsrätt, hälso- och sjukvårdsfrågor, sjukvårdsjuridik mm har tidigare hänvisats till Landstingets förvaltningsbibliotek, beläget i landstingets kansli. Detta bibliotek kommer emellertid att läggas ner den 31 mars 2002.⁹ Hur det ska ersättas är inte känt. Efterfrågan på litteratur om omvårdnad är särskilt stor på Sjukhusbiblioteket.

Tidningar och tidskrifter

Rikstidningar och några lokala dagstidningar finns på biblioteken, men inte i den omfattning som vore önskvärt. Ofta återkommande önskemål från patienterna är att kunna läsa dagstidningar från hemorten. Kostnaden för årsprenumeration på en lokaltidning kan variera mellan 1 500 till 2 000 kr /tidning. Tillgången till allmänna tidskrifter är också mycket begränsad, vilket försvårar att erbjuda lättillgänglig information i aktuella frågor. Antalet prenumerationer på dagstidningar och tidskrifter har minskat de senaste åren och beståndet saknar bredd. Tillgången motsvarar på intet sätt behov och efterfrågan. Se bilaga 6.

⁸ Lindkvist, Lars, *Patienten, vården och den goda boken*. Allmänmedicinska enheten. Nordvästra sjukvårdsområdet. Sthlm 1999.

⁹ Uppsala Nya Tidning 2002-01-16.

Via sjukhusets webbplats har numera även landstingsanställda tillgång till Eira (Effective Information Retrieval and Acquisition), som ger tillgång till medicinska databaser och vetenskapliga tidskrifter. Eira omfattar för närvarande ca sextio tidskrifter och fem medicinska databaser. Tidigare hade endast universitetsanställda tillgång till detta.

Särskilda media

Särskilda media ofta lämpliga på sjukhus är erfarenhetsmässigt:

Böcker med stor stil, Lättlästa böcker med lättförståelig text och *bildböcker*. Bildspråket är ett viktigt komplement till det talade och skrivna språket. *Bok och bildband. Talböcker och kassettböcker, CD-skivor och videofilmer*. Även dessa bestånd behöver kompletteras. Musikkassetter och cd-skivor behandlas längre fram i avsnittet i kapitel 5 sid 34.

Inlån från Uppsala bibliotek

Sjukhusbiblioteket bör sträva efter att vara självförsörjande när det gäller den aktuella frekventa litteraturen utan att göra avkall på kvaliteten. Begränsad tillgång till litteratur inom det egna biblioteket förorsakar merarbete för personalen på såväl det inlånande som det långivande biblioteket. Det är inte förenligt med gängse bibliotekspolicy att man lånar in sådan frekvent litteratur som går att förvärva. Inlånen från Stadsbiblioteket gäller främst personallån.

Inköp

Sjukhusbiblioteket och Ulleråkers bibliotek sköter sina inköp själva, medan Samariterhemmets inköp går via Stadsbiblioteket, som också gör i ordning böckerna och lägger in dem i Book-It.

Ett basbestånd behövs på vart och ett av de tre biblioteken, men ett visst samråd sker idag inför inköp av facklitteratur.

Förslag har framkommit på samordning av inköpen av handböcker till vårdavdelningarna och sampränumerationer på tidningar och tidskrifter till väntrummen för att erhålla större rabatter. Frågan har inte utretts här.

Förslag

- En mediaplan upprättas.
- Antalet nyanskaffningar av böcker bör vara 1 volym/vårdplats och år.
- Ett kompletterande anslag till inköp av media bör ges under tre år för upprustning av *hela* mediabeståndet. Därutöver behöver biblioteket även i fortsättningen en uppräknig av det ordinarie anslaget till media i förhållande till nuläget.
- Mindre efterfrågad litteratur och litteratur på främmande språk framför allt på invandrarspråk samt talböcker bör även i fortsättningen lånas in.
- Beträffande beviljade medel för år 2002 bör ett basbelopp tilldelas var och en av de tre enheterna, resten bör fördelas efter antalet vårdplatser.
- Inköpen bör i fortsättningen göras av Sjukhusbiblioteket men i samråd med de övriga biblioteken.
- Diskussioner bör föras om samordnat inköp av handböcker till avdelningarna och pränumerationer till väntrummen på sjukhuset för att kunna tillgodogöra sig rabatter. Frågan bör vila till en eventuell omorganisation har genomförts.

2.8 Personal

Den samlade personalresursen på de tre sjukhusbiblioteken består av 3 bibliotekarier heltid, fördelade på 6 personer och 1,75 biblioteksassistenter fördelade på 2 personer. Dimensioneringen av personal är med nuvarande arbetsuppgifter otillräcklig. Utredningen *Sjukhusbibliotek* rekommenderar ett årsverke per 200 vårdplatser. Som riktpunkt för relationen mellan bibliotekarier och annan personal vid de största vårdinrättningarnas bibliotek används formeln 1:0,75. Det skulle för den samlade biblioteksverksamheten med en viss justering innebära drygt 4 bibliotekarier och ca 2,5 biblioteksassistenter.¹⁰

Personalens arbetsuppgifter beskrivs utförligt i avsnittet Verksamhet och resurser på sid 15.

Antalet sökningar i såväl fakta- som informationsdatabaser har ökat samtidigt som kravet på kompetens att göra urval också har ökat. Bokvagnsronderna tar på samtliga bibliotek ca hälften av bibliotekariernas arbetstid.

Sammantaget behöver man idag större resurser för att bedriva en biblioteksverksamhet av hög kvalitet. Arbetsmiljöplan saknas liksom individuella utvecklingsplaner.

När patienter flyttas från t ex Sjukhusbiblioteket eller Ulleråkers sjukhus till Samariterhemmet rådgör bibliotekarierna ofta med varandra om patienternas önskemål om litteratur. Tjänstgöring på varandras arbetsplatser underlättar dessa kontakter.

Förslag

1. Rutinerna för arbetet i biblioteket ses över
2. Dimensioneringen av personal ses över, där även hänsyn tas till behov av fortbildning och semesterledighet.
3. Personalen utgör *en* enhet och fortbildas internt för att kunna vikariera för varandra.
4. Samtliga bibliotekarier tjänstgör i Blå rummets information.
5. Utlåningsrutinerna ses över för att resultera i mer självbetjäning.
6. Bibliotekarierna prioriterar i fortsättningen den pedagogiska delen, ”hjälp till självhjälp”.

Enhetschefens uppgifter

Tjänsten bör vara en heltid och med stationering på Akademiska sjukhuset. Kvalifikationer: bibliotekarie med erfarenhet av arbetsledande ställning.

Löpande uppgifter:

- Ansvara för att leda, företräda och utveckla verksamheten
- Ingå i bibliotekets yttre verksamhet

Långafristiga uppgifter, exempelvis

Utarbeta planer för

- arbetsmiljö
- information och nätverksuppbyggnad
- lokal- och bemanning
- mediaplaner
- kompetensutveckling

¹⁰ Sjukhusbibliotek, s. 61.

Kompetensutveckling

En bibliotekarie har akademisk utbildning och därefter bibliotekarieutbildning. Kraven på en sjukhusbibliotekarie är höga, eftersom innehavaren skall ha informationskompetens, litteraturkännedom och social kompetens för att fungera i sin yrkesroll.

Sjukhusbibliotekets personal har alltid varit välkommen till Stadsbibliotekets utbildningsdagar liksom till Länsbibliotekets kurser, konferenser och länsmöten. Däremot har Stadsbiblioteket inte ordnat specialutbildning för sjukhusbibliotekets personal.

Utvecklingen av nya medier och ny teknik innebär förändrade arbetsuppgifter för personalen. Nya databaser för informationssökning i exempelvis medicinska frågor tillkommer ständigt. Kompetensutveckling och omvärldsbevakning är nödvändig för att kunna utnyttja de nya möjligheterna på bästa sätt.

Möjligheten att delta i ämneskurser rörande medicin och angränsande område har hittills varit begränsade. Deltagande i kurser och konferenser inom dessa områden är en förutsättning för att kunna hålla kunskaperna aktuella och förmedla korrekt och relevant information till besökarna.. Seminarier i samband med besök på den årliga Bok- och biblioteksmässan i Göteborg ger intellektuell stimulans och inspiration till arbetet med aktivering av patienter. Studiebesök på andra bibliotek liksom deltagande i de nätverksträffar som Infomedica ordnar är också viktiga.

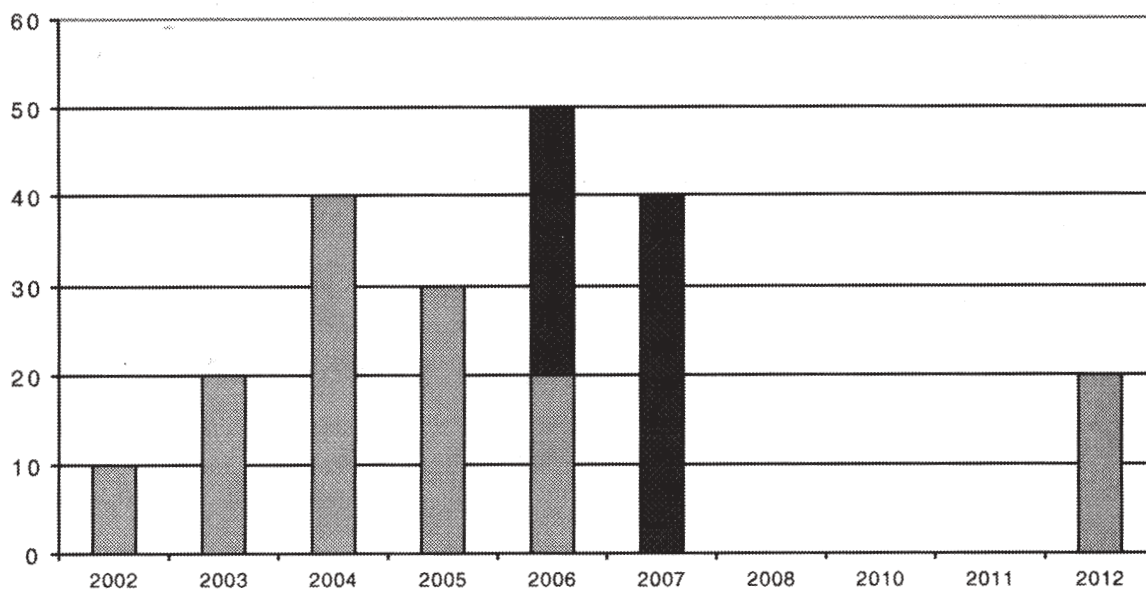
Tjänstgöringen på såväl Stadsbiblioteket som de andra sjukhusbiblioteken och i Blå rummet kan ses som en del i kompetensutvecklingen.

Förslag

- Bibliotekarierna får möjlighet att delta i den fortbildning som sker på Medicinska biblioteket, Vårdbiblioteket och även vårdutvecklingsavdelningen.
- När det gäller sjukdomsspecifik information bör personalen få tillfälle att i lämpliga fall delta i den internutbildning som vårdutvecklingsavdelningen ordnar.
- Beträffande fortlöpande information inom andra områden möjlighet att delta i fortbildning med andra utbildningsanordnare som Stadsbiblioteket, Länsbiblioteket, Karolinska institutets bibliotek och Institutionen för ABM, estetik och kulturstudier, vid Uppsala universitet för att nämna några. Därtill kommer de nätverksträffar som två gånger om året anordnas av Infomedica¹¹för landets patientinformatörer.

Pensionsavgångarna vid sjukhusbiblioteken

Medelåldern hos nuvarande personal är mycket hög. Inom de närmaste fem åren, samma tidsperiod som detta förslag omfattar, kommer sju personer av totalt åtta att pensioneras. Det är därför viktigt att ny personal skolas in tillsammans med den avgående.

Staplarna representerar antalet pensionsavgångar uttryckt i arbetstimmar.

De grå staplarna representerar bibliotekarier och de svarta biblioteksassistenter.

En bibliotekarie (10 tim.) vid Samariterhemmet från 1/12 2002

En bibliotekarie (20 tim.) vid Ulleråker bibliotek från 1/10 2003

En bibliotekarie (40 tim.) vid Sjukhusbiblioteket från 1/3 2004

En bibliotekarie (30 tim.) vid Sjukhusbiblioteket från 1/11 2005

En bibliotekarie (20 tim.) vid Sjukhusbiblioteket från 1/8 2006

En biblioteksassistent (30 tim.) vid Ulleråkers bibliotek från 1/12 2006

En biblioteksassistent (40 tim.) vid Sjukhusbiblioteket från 1/12 2007

En bibliotekarie (20 tim) vid Samariterhemmets bibliotek från 1/12 2012.

Verksamheten står inför ett allvarligt avbräck i och med de förestående pensionerna. Ett omfattande rekryteringsarbete kommer att behövas förenat med extra kostnader för de erforderliga insatserna (annonser, intervjuer, resor etc).

Förslag

Att man har en god framförhållning inför generationsväxlingen för att både kunna upprätthålla kompetensen och föra in nya tankar i verksamheten liksom att avsätta tid för rekryteringsarbetet.

2.9 Lokaler

Det allt överskuggande problemet är lokalfrågan. Lokalerna på Sjukhusbiblioteket och Ulleråkers sjukhus är sedan början av 1970-talet och är i stort behov av upprustning. Länshälsan har genomfört en Ergonomirond på dessa bibliotek. Se bilaga 2. Vissa förbättringar kommer att göras.

Biblioteket på Samariterhemmet flyttade in i nuvarande lokaler år 1998. Placeringen inom sjukhuset på bottenplanet nära huvudentrén och hissar är mycket bra. Biblioteksrummet med ljus inredning är mycket trivsamt. En spontan skrivelse har skickats från logopederna till utredningen med önskemål om att biblioteket får vara kvar i nuvarande lokaler. Bilaga 12.

Förslag

- Befintliga bibliotekslokaler på kärnområdet och på Ulleråker rustas upp.
- Samariterhemmets bibliotek är kvar i nuvarande lokaler.
- En lokalplan görs upp för framtida behov, där närheten till det nya Kunskapscentrum som är under uppbyggnad, och till Medicinska biblioteket, betonas.

2.10 Inventarier

Även inventarier och teknisk utrustning är hårt slitna efter ca trettio års användning. I samband med ergonomironden diskuterades vissa möjligheter till förbättringar. Några har redan genomförts. Andra kommer att åtgärdas i samband med installationen av nya datorer. Vissa problem kvarstår dock. De redovisas i samband med presentationerna av de enskilda biblioteken.

Ett problem som är speciellt för mobil biblioteksverksamhet är bokvagnarna. Det finns både manuella och batteridrivna. Transportsträckorna till avdelningarna kan vara långa. Om bokvagnarna skulle kunna forslas med truck till de byggnader, som ligger mycket långt bort skulle det underlätta för bibliotekspersonalen. Det skulle spara såväl ryggar som tid.

Förslag

- Viss nyanskaffning av möbler. Möbler avpassade såväl för studier som för avlyssning, både karmstolar, kontorstolar och fåtöljer.
- Belysningen förbättras över bokhyllorna och vid läsplatserna och arbetsplatserna.
- Bokvagnarna byts successivt ut mot eldrivna bokvagnar.
- Sjukhusets transporttjänst bistår med transport av bokvagnarna från biblioteket till de byggnader som ligger långt bort. Detta bör gälla såväl Sjukhusbiblioteket som Ulleråkers sjukhus.

2.11 Teknisk utrustning

Publika datorer med internetuppkoppling kommer under våren att installeras på Sjukhusbiblioteket och Ulleråkers bibliotek.

Utrustningarna för avlyssning av talböcker och musikalier behöver bytas ut.

Biblioteken har inte haft ekonomiska resurser att gå över till den digitala tekniken för talböcker.

Förslag

- Nyanskaffning av teknisk utrustning, kassetbandspelare och hörlurar för användning i biblioteken och till utlån.
- Införande av ny teknik för talboksavlyssning (DAISY). Medel avsätts för inköp av nya talbandspelare för år 2003. Se kapitel 3.1 sid 29.
- Inköp av videospelare och dvd-spelare
- En dator till varje ordinarie anställd.
- De publika datorerna på de tre biblioteken kompletteras med bärbara datorer för användning på avdelningarna. Patienterna kan hyra dem på samma sätt som telefonerna. Bibliotekspersonalen kan visa hur man söker i databaser.

2.12 Datorisering

Mediabestånden på Sjukhusbiblioteket och på Ulleråkers bibliotek är registrerade i en gemensam databas i Mikromarcformat. Systemet valdes, eftersom förvaltningsbiblioteket på Landstingets centrala kansli hade valt det och efter godkännande av sjukhusets IT-avdelning.¹² Systemet fungerar bra. Katalogen kan också läggas ut på såväl Internet som Intranet. Personal vid förvaltningsbiblioteket har bistått vid upphandling och installation samt sköter de löpande kontakterna med leverantören. Eftersom landstingets förvaltningsbibliotek ska läggas ner försvinner denna kompetens. Detta medför förmodligen också ökade kostnader för användandet av Mikromarc för Sjukhusbiblioteket, de två filialerna och Blå rummet.

Inläggningen av beståndet har pågått sedan mars 1999 och beräknas för Sjukhusbibliotekets del vara avslutad under våren 2002. Beståndet i Blå rummet registrerades under år 1999. För Ulleråkers del kommer det att ta ytterligare ett år. Datoriseringen har huvudsakligen skett inom ordinarie arbetstid, men viss extra personal har tillförts de båda biblioteken. Bristen på datorer har försenat arbetet. Så länge datoriseringen pågår hindrar den en utveckling inom andra områden. Den bör därför slutföras så snart som möjligt.

Datoriseringen av lånerutinerna (in- och utlån liksom reservationer av utlånade böcker) påbörjas på Sjukhusbiblioteket under våren 2002.

Förslag

Datoriseringen bör vara genomförd så snart som möjligt. Ulleråkers bibliotek stänger under två månader för att slutföra denna.

2.13 Samarbete med Blå rummet

Verksamheten i Blå rummet har funnits sedan april 1998. Lokalen är centralt belägen i bottenvåningen i 70-huset i nära anslutning till entré och cafeteria. Initiativet till verksamheten kom från de tre hälso- och sjukvårdsnämnderna i Uppsala län i syfte att *ge patienter och närstående bättre förutsättningar att delta i beslut om vård och behandling*. Se vidare i kapitel 6.

Information om frågor som rör hälsa och sjukvård är ingen ny företeelse utan har ingått i den ordinarie biblioteksverksamheten på såväl folk- och skolbibliotek som sjukhusbibliotek. I och med att mängden av information har ökat, har också önskemålen och kraven på tillgång till denna information ökat. Lagen om patientens rätt att bli informerad och att vara delaktig i beslut som rör den egna hälsan, har gjort det nödvändigt att inrätta informationscentraler med speciellt utbildad personal. Antalet besökare ökar hela tiden.

Verksamheten i Blå rummet fungerar bra och de två yrkesgruppernas, sjuksköterska och bibliotekarie, olika kompetens kompletterar varandra. Sjuksköterskorna har ett utbrett kontaktnät inom sjukhuset och på det medicinska fältet och bibliotekarierna inom biblioteksvärlden och i informationssamhället.

Den besökande kan dock inte själv söka information. Publika datorer saknas. Utdelningsmaterial och referenslitteratur är inte klart åtskilda. Endast foldrar och kopior av artiklar får tas med från rummet. Den som vill låna hem en bok, måste gå till Sjukhusbiblioteket ca 100 meter längre in i korridoren.

¹² Många svenska sjukhusbibliotek använder det, t ex. Enköping, Falun m.fl.

Om Blå rummet kommer att ingå i den nya basenheten, Sjukhusbiblioteket, ges ännu bättre förutsättningar för en fortsatt utveckling.

Det nya kunskapscentrum, vari det Medicinska biblioteket ingår, flyttar i början av nästa år till lokaler i närheten av Blå rummet, vilket kommer att underlätta samarbetet.

Förslag

- Blå rummet och Sjukhusbiblioteket går samman till *en* basenhet under informationsavdelningen.
- Materialet i Blå rummet ordnas så att besökaren själv i ökad utsträckning kan informera sig.
- Publika datorerna placeras avskilt, så att besökaren själv kan söka information ”utan insyn”.
- Litteraturen om hälsa och sjukdom kompletteras på Ulleråkers sjukhus och på Samariterhemmet, men föreslås vara av mindre omfattning. Hänvisning görs liksom tidigare till Blå rummet när det gäller mer komplicerade frågor.
- Samtliga bibliotekarier tjänstgör regelbundet i Blå rummet för att öka sin kompetens samtidigt som deras specialkunskaper t ex inom litteraturen om psykiatri och geriatrik tas till vara.
- Personalen i Blå rummet undervisar patienter, enskilda eller i grupp från exempelvis Patientföreningar eller pensionärsföreningar i informationssökning om hälsa, sjukvård och närliggande ämnen. Det kan göras i Blå rummet, i de tre sjukhusbiblioteken eller om så önskas på Stadsbiblioteket.
- Besökaren bör kunna beställa tid i Blå rummet.

2.14 Samarbete mellan de tre sjukhusbiblioteken och övriga bibliotek inom Akademiska sjukhuset Se också kapitel. 9.

Medicinska biblioteket

Medicinska biblioteket med sitt stora mediabestånd och sin kunniga personal är en stor resurs. Medicinska biblioteket och Sjukhusbiblioteket har olika syften och målgrupper. De ersätter inte utan kompletterar varandra.

Kopior av artiklar beställs från Medicinska biblioteket och besökare hänvisas till Medicinska biblioteket, när det gäller litteratur för sjukhuspersonalens forskning, utbildning och fortbildning.

Förslag

- Bibliotekarierna på Sjukhusbiblioteket bereds möjlighet att auskultera på Medicinska biblioteket för att lära känna samlingarna och delta i den fortbildning som Medicinska biblioteket ordnar för forskare.
- Bibliotekarierna på Medicinska biblioteket inbjuds att besöka Sjukhusbiblioteket.

Se vidare kapitel 3.5 sid 31.

Vårdbiblioteket

För närvarande pågår inget samarbete mellan Sjukhusbiblioteket och Vårdbiblioteket. Studerande vid Vårdskolan bör i undervisningen få kunskaper om sjukhusbibliotekets roll som en integrerad del i vården.

Förslag

- Bibliotekarier på Sjukhusbiblioteket informerar de studerande vid Vårdskolan om sjukhus biblioteksverksamhet som ett led i utbildningen
- Studiebesök på Sjukhusbiblioteket anordnas för lärare och studerande på vårdutbildningarna
- Bibliotekarierna vid Sjukhusbiblioteket auskulterar på Vårdbiblioteket och omvänt.

Se vidare kapitel 3.5 sid 31.

2.15 Samarbete med institutioner och avdelningar inom sjukhuset

Samarbetet med vårdpersonalen fungerar bra, men skulle kunna utvecklas vidare. Det fordras dock tid för detta för båda parter. Se vidare kapitel 3 sid 31

Förslag

Samarbete med andra enheter inom sjukhuset utökas och formaliseras i den omfattning och takt som nuvarande resurser tillåter.

Vårdutvecklingsavdelningen

Vårdutvecklingsavdelningens verksamhet är inriktad på att stödja klinikerna i att utveckla den patient-nära vården och att vara en länk mellan vårdforskning, utbildning och den kliniska verksamheten. Vårdutvecklingsavdelningen utgör en strategisk resurs för sjukhusledningen i vårdutvecklingsfrågor. Avdelning har nära kontakt med Medicinska biblioteket och Vårdskolans bibliotek.

Hittills har inget samarbete förekommit mellan Sjukhusbiblioteket och avdelningen. Det finns emellertid goda förutsättningar för att ett samarbete kan utvecklas. Bibliotekarierna på Sjukhusbiblioteket kan vara en resurs i det pedagogiska arbetet genom att informera om litteratur och informationssökning och vårdutvecklingsavdelningen genom att inbjuda Sjukhusbibliotekets personal att delta i viss kursverksamhet.

Förslag

Personalen på vårdutvecklingsavdelningen och på Sjukhusbiblioteket undersöker möjligheterna till samarbete. Se vidare kapitel 3.5 sid 31.

Kunskapscentrum

Akademiska sjukhuset bygger ett kunskapscentrum ovanpå den nya akutmottagningen vid ingång 60, som blir färdigt i slutet av år 2002. I området "Kunskapscentrum" kommer enheter som medicinska biblioteket, vårdutvecklingsavdelningen och medicinska fakultetens pedagogiska enhet att placeras. I lokalerna kommer att finnas studierum, grupp/seminarium samt en föreläsningssal.

Förslag

Diskussion förs om möjligheter till samarbete. Se vidare kapitel 3.5 sid 31.

Marknadsföring och information

De av sjukhusledningen fastställda målen för verksamheten skall vara kända av all personal. Marknadsföringen av biblioteket görs kontinuerligt bland annat genom muntlig information till patienter och personal om hur man använder biblioteket och med information om litteratur.

För att bedriva ändamålsenlig välfungerande marknadsföring och information behövs ett grundläggande material och tid att producera ett sådant.

Förslag

En informationsplan bör utarbetas. Den kan t ex innehålla följande:

- Information om Sjukhusbiblioteket, som kan ingå i den allmänna informationen om Akademiska sjukhuset. Hänvisning från sjukhusets hemsida (startside).
- En webbsida, som länkas till sjukhusets webbplats. Biblioteksguide ingår.
- Information om Sjukhusbiblioteket i separat folder, som delas ut till patienter och personal men som även kan bifogas patientens kallelse till sjukhuset.
- Information även på främmande språk med utgångspunkt från vilka språk som finns inom sjukhusets upptagningsområde.
- Information om biblioteket i introduktionen till nyanställda
- Program utarbetas för skyltning, såväl den inre som den yttre.

Biblioteken återinför den tidigare årligen arrangerade Öppet Hus-dagen och presenterar verksamheten..

2.17 Utvärdering

För att göra en utvärdering måste det finnas några mål att sträva mot. Sådana mål kan vara:

- När uppnås målet att köpa 1 volym/vårdplats och år?
- När är datoriseringen av beståndskatalogerna genomförd?
- Anpassning av inventarierna och teknisk utrustning till verksamhetens behov. I vilken takt?
- Utökad samarbete mellan de olika biblioteken inom Akademiska sjukhusets område.
Hur och i vilken takt?

Att mäta och utvärdera biblioteksverksamhet är svårt. Vissa delverksamheter kan redovisas som antal besök och antal utlån men måste alltid ställas i relation till befintliga resurser. Sådana faktorer är t ex. tillgänglighet, utbud och bemötande.

Förslag

- Till verksamheten knyts ett *biblioteksråd*
- Två viktiga uppgifter för rådet kan vara att diskutera strategier inför framtiden samt former för utvärdering av verksamheten.
- Rådet sammanträder minst två gånger/år och kan bestå av representanter för sjukhusledningen, Stadsbiblioteket, vårdutvecklingsavdelningen, Länsbiblioteket, Kultur i länet, företrädare för vårdpersonalen utsedda av de fyra fackliga organisationerna, för patientorganisationerna och handikapporganisationerna.
- Chefen för basenheten är sammankallande.

2.18 Allmänskulturell verksamhet/programverksamhet

Allmänskulturell verksamhet/programverksamhet förekommer inte i bibliotekens regi. Det är inte heller primärt en biblioteksuppgift men ansvaret för den kan knytas till biblioteket. För närvarande finns inga resurser. I mycket begränsad omfattning görs det idag av andra enheter.

Förslag

- En kulturplan upprättas, där art och omfattning av program fastställs.
- Ansvaret för att utarbeta denna läggs på landstingets kulturchef.

3. Fördjupad verksamhet inom några områden samt ny verksamhet. Förslag.

I föregående kapitel har förslag lagts på förändringar i befintlig verksamhet, som kan förbättra bibliotekets service. Flera av dem gäller arbetsmiljö och den inre verksamheten och är nödvändiga att vidtaga, för att basverksamheten skall kunna fungera ännu bättre i fortsättningen. Den inre förändringen pågår redan.

Sjukhusbiblioteket vill vara *ett bibliotek i tiden* genom att marknadsföra litteratur i aktuella ämnen. När Apoteket AB och Reumatikerförbundet tillsammans proklamerar den riksomfattande kampanjen *Reumaåret 2002* kompletterar biblioteket litteratur i ämnet och skyltar med den. När hälso- och sjukvårdsavdelningen på Landstinget i Uppsala län startar *Det goda livet* för att aktualisera livsstilsfrågor inom olika områden förbereder personalen på biblioteken och i Blå rummet för att möta efterfrågan på litteratur inom området.

I detta kapitel presenteras det pågående talboksprojektet DAISY. Därefter följer exempel på

- fördjupning av befintlig verksamhet genom att
 - informera om litteratur
 - erbjuda handledning i litteratur- och informationssökning
 - utöka servicen på Barnsjukhuset och Onkologen
 - förbättra utbudet i biblioteket med bl a musikavlyssning på Ulleråkers bibliotek
- verksamheter av engångskaraktär
 - initiera utgivning av en Medicinsk bildtolk
- verksamhet av mer långsiktig karaktär
 - bygga upp ett nätverk för litteratur och informationsförsörjning inom Akademiska sjukhuset
 - delta i produktionen av databasen PION.

3.1. Övergången från analog till digital teknik för avlyssning av talböcker. Projekt DAISY (Digitalt Audio-baserat Informationssystem)

Övergången från analog till digital teknik för avlyssning av talböcker har beskrivits i kapitel 2 sid 19. i avsnittet om media. I stället för kassetband används cdrom-skivor med en speltid på mellan 45 och 50 timmar. I samarbete med TPB prövar de tre sjukhusbiblioteken den nya tekniken på sjukhuset. 25 talboksspelare har lånats från TPB, liksom cdrom-skivor. Ett visst basbestånd av den frekventa litteraturen måste Sjukhusbiblioteket dock köpa liksom hörlurar. Förslitningen av hörlurar brukar vara stor, varför man redan från början bör satsa på god kvalitet. Talboksspelaren kan också användas för avlyssning av musik, varför ett mindre bestånd av musikskivor också bör köpas in.

Införande av den digitala tekniken är lika omvälvande för lyssnarna som övergången en gång var från öppna spolar till kassetband. Redan nu är många synskadade vana att använda den digitala tekniken, men för många andra är det en möjlighet att under vistelsen på Akademiska sjukhuset få hjälp att lära sig använda den nya talboksspelaren. Efter hemkomsten från sjukhuset kan patienten kontakta det lokala biblioteket för lån av apparat.

Projektet kommer att i första hand omfatta tiden 21 januari—31 december 2002 med möjlighet till förlängning. Se vidare bilaga 8.

Kostnader

För år 2003 bör medel beräknas för inköp av ett större antal talboksspelare, förslagsvis 25 st, för ca 100 000 kr. Därtill kommer kostnader för inköp av 50 st hörlurar, ca 25 000 kr.

Bibliotekspersonalen och vårdpersonalen har tillsammans utarbetat ett nytt arbetssätt på några utvalda avdelningar, som förhoppningsvis kan användas som modell i Sjukhusbibliotekets fortsatta arbete på att vara en integrerad del i vården, väl medvetna om att behovet av och önskemål om service från biblioteket alltid kommer att variera från avdelning till avdelning.

3.2. Tillsammans med vårdpersonalen planerade aktiviteter

Barnsjukhuset

Sjukhusbiblioteket vill tillsammans med vårdpersonalen på Barnsjukhuset utveckla intresset för, och kunskapen om, litteratur för barn och föräldrar. Idag besöker en barnbibliotekarie och en biblioteksassistent Barnsjukhuset en halv dag i veckan. Se bilaga 9a.

Förslag

Bibliotekariens tjänstgöring på Barnsjukhuset utökas till en hel dag för att vara en resurs för personal och anhöriga genom att informera om litteratur och informationssökning.

Kostnader

35.000 kr/år för utökad bibliotekarietid. En bibliotekarie 4 tim/vecka i 40 veckor motsvarar ungefär en månad heltid. Lön för bibliotekarien ca 20.000:- exkl PO 43% samt ett visst tillskott till mediaanslaget.

Onkologkliniken

De kortare vårdtiderna motiverar att patienter på onkologen redan vid inskrivningen får information om möjligheterna att låna från sjukhusbiblioteket. Dagen före behandling innebär ofta en lång väntan förenad med oro inför morgondagen, som vårdpersonalen på allt sätt söker medel att minska. Litteraturen, bilden eller musiken understöder dessa åtgärder. Därför behövs täta kontakter mellan avdelningarna och biblioteket. Minnesanteckningar från ett möte mellan personal från Onkologen och från Sjukhusbiblioteket presenteras i bilaga 9b.

Ett förslag finns också om utökat samarbete med *dagrehabiliteringen på Samariterhemmet*. Bilaga 9c.

3.3. Musik på bibliotek

Om musikens inverkan på människor har skrivits mycket de senaste åren. Ett av de senaste bidragen är docent Jan Fagius' bok *Hemisfärernas musik*, som presenterar aktuell forskning i detta ämne.¹³ Professor Töres Theorell, Karolinska Institutet, m fl har visat att kulturen hjälper kroppen att minska stressen. Han har mätt stresshormoner efter musikavlyssning och konstbetraktande och sett effekten.¹⁴

Möjlighet att lyssna på musik i biblioteket finns endast på Ulleråkers bibliotek. Under förutsättning att biblioteket får äskade fondmedel blir det möjligt att utöka utbudet av musik på biblioteket.

¹³ Fagius, Jan, *Hemisfärernas musik*. Om musikhantering i hjärnan. Göteborg 2001. Jan Fagius, är docent i neurologi vid Uppsala universitet, amatörmusiker och körsångare.

¹⁴ Theorell, Töres, *PQmagazine* 2001:3. – Standley, J. *Music as a Therapeutic Intervention in Medical and Dental Treatment: Research and Clinical Applications*. The Art and Science of Music Therapy. A handbook by T. Wigram, B. Saperston and R. West, 1995. – *Musikens roll i barns utveckling*. Festival & Forum 21. Red.: Georg Matell. och Töres Theorell. (Institutet för psykosocial medicin. Avdelning för Stressforskning, Karolinska Institutet.) Sthlm 2001.

Förslag

- Musikanläggningen på Ulleråker rustas upp.
- Förhandsannonserade musikstunder ges regelbundet på biblioteket.
- Programmen komponeras i samarbete med vårdpersonalen.
- Musikavlyssning även på Samariterhemmets bibliotek om tillräckliga resurser finns.

Kostnader

Inköp av musikanläggning och cd-skivor bekostas av fondmedel.

3.4. Medicinska bildtolkar

Människor som inte behärskar svenska språket eller något skolspråk har ibland stora svårigheter att i vardagen meddela sig med vårdpersonalen. Det saknas *medicinska bildtolkar*, dvs pekböcker om vanliga situationer i sjukvården. Många av de problem, som uppkommer inom sjukvården när man inte språkligt kan kommunicera med varandra, uppstår även inom primärvården och hemsjukvården. Tolk kan inte tillkallas vid varje uppkommen social situation.

En medicinsk bildtolk sammanställd av professor Jack Adams-Ray gavs ut på Håkan Ohlssons förlag i Lund 1971.¹⁵ Boken är numera sedan länge utgången och förlaget har uppköpts av Verbum. Förlaget Gothia, ett systerförlag till Verbum, har fått många förfrågningar om en nyutgivning. Förlaget har emellertid beslutat sig för att avstå, bland annat på grund av olika religioners uppfattning om hur, och om, man har rätt att avbilda människokroppen och hur olika situationer uppfattas av människor med skilda etniskt ursprung. Många olika religioner, som kräver egna editioner innebär små upplagor och detta gör, enligt förlaget, en ekonomisk satsning vanskelig.

Detta är inte en biblioteksteknisk fråga, men det är mycket vanligt att bibliotek initierar utgivning av litteratur inom områden där det saknas aktuell litteratur.

Förslag

Att Akademiska sjukhuset genom informationsavdelningen och vårdutvecklingsavdelningen initierar frågan om utarbetande av en Medicinsk bildtolk hos Socialstyrelsen med begäran att frågan utreds på nationell nivå.

3.5. Nätverk för litteratur- och informationsförsörjning inom Akademiska sjukhuset.

En fråga av mycket stor betydelse för Akademiska sjukhusets framtid är vårdpersonalens kompetensförsörjning. Uppbyggnaden av ett Kunskapscenter pågår inom kärnområdet. Det är mycket väsentligt att utreda hur Kunskapscentrums informations- och litteraturförsörjning skall utformas för att systematisera den webbaserade informationen på intranätet.

En samverkan mellan kunskapscenter, Medicinska biblioteket, vårdutvecklingsavdelningen, Vårdbiblioteket m fl. och Sjukhusbiblioteket bör initieras i syfte att effektivisera och tillvarata den kunskap som redan finns på sjukhuset.

Förslag

Att chefen för vårdutvecklingsavdelningen så snart som möjligt sammankallar företrädare för ovan nämnda institutioner och utarbetar ett förslag till hur nätverket skall utformas.

¹⁵ Det berättas att för många år sedan bröt professor Jack Adams-Ray benet vid ett besök i Moskva och kom på sjukhus. Han kunde ingen ryska, personalen kunde ingen engelska eller andra språk. Medan han låg där – utan att ha möjlighet att kommunicera med omvärlden annat än med gester och miner, planerade han en medicinsk bildtolk. Väl hemkommen sammanställde han en bok, som gavs ut av Håkan Ohlssons förlag i Lund. Det blev mycket uppskattad. Sjukhusbiblioteket köpte 50 ex. Nu finns endast två mycket nötta exemplar kvar.

3.6. Deltagande i produktionen av PION

PION (www.pion.net) är Sveriges största internetbibliotek för patientinformation. Det omfattar böcker, tidskriftsartiklar, småskrifter mm som behandlar hälsa och sjukdom. PION riktar sig till patienter och anhöriga, men kan genom sin funktion som bibliotek för svensk patientinformation dessutom vara en viktig tjänst för hälso- och sjukvården.

PION har byggts upp av Landstinget Dalarna, Landstinget i Kalmar län och Landstinget i Värmland och produceras av tre sjukhusbibliotek, Falu lasarets bibliotek och informationscentral, Sjukhusbiblioteket i Karlstad och Sjukhusbiblioteket i Västervik.

Akademiska sjukhuset i Uppsala har ett stort upptagningsområde. Förutom att vara länssjukhus och regionsjukhus har det riksspecialiteter. Många av de sjukdomar som diagnosticeras och behandlas i Uppsala är mycket sällsynta. Kunskaperna om dessa är unika. Genom att förmedla kunskaper i PION blir dessa tillgängliga för hela landet.

Mycket preliminära diskussioner har förts med företrädare för PION om Akademiska sjukhuset i Uppsala skulle kunna medverka i den fortsatta utvecklingen av PION. Se bilaga 9d.

Förslag

Att förhandlingar förs mellan Landstinget i Uppsala län och övriga i PION ingående landsting om en eventuell medverkan från Uppsala i arbete med PION.

4. Planeringsunderlag för ett nytt sjukhusbibliotek

Det kommer förmodligen att dröja ytterligare några år, innan ett nytt Sjukhusbiblioteket kan tas i bruk. Med en uppfräschning av befintliga lokaler inom kärnområdet och av Ulleråkers bibliotek, och den pågår redan, kan dessa lokaler bli ändamålsenliga och trivsamma. Att Ulleråkers bibliotek ligger i markplanet upplevs av många som positivt. Biblioteket på Samariterhemmets bibliotek fungerar bra och bör även fortsättningsvis användas för detta ändamål.

Redan nu bör man emellertid planera för ett nytt huvudbibliotek, ett kunskaps- och kulturcentrum, en oas dit alla, patienter, anhöriga och personal är välkomna. I detta kapitel ägnas därför några tankar åt planeringen av ett nytt bibliotek.

Lokalisering inom området och placering inom byggnaden

Bibliotekets placering inom området är väsentlig liksom kontakten med naturen. Samspelet mellan inre och yttre rum skapar känsla av frihet. Andra synpunkter att beakta är:

- Lokaler centralt belägna inom sjukhusområde och centralt inom byggnaden nära till entré och hissar
- Samlokalisering med Blå rummets information om hälsa och sjukdom
- Placering nära Medicinska biblioteket och Vårdutvecklingsavdelningen för samverkan
- Hög takhöjd som ger känsla av rymd
- Lokaler som ger plats för rullstolar, rollator och ev. sängar.

Verksamhet i biblioteket

Verksamheten i biblioteket styr behovet av lokaler. I biblioteket skall besökaren kunna

- söka litteratur och information
- läsa böcker, tidningar och tidskrifter
- söka i databaser
- bedriva studier
- lyssna på musik eller talböcker

Allmänkulturell verksamhet/programverksamhet

- Författar- och litteraturaftnar
- konserter, filmvisningar och
- utställningar av bland annat konst.

För att en sådan verksamhet skall fungera måste någon ha ansvaret för den. En annan förutsättning är ett brett samarbete mellan olika avdelningar inom sjukhuset. Som exempel på lämpliga samarbetspartners är förutom sjukvårdspersonalen, arbetsterapeuter, kuratorer, lekterapi, logopedier och sjukhuskyrkan också t ex fotoverkstan och kostavdelning. Institutioner utanför sjukhuset kan också vara viktiga samarbetspartners.

5. Sjukhusbiblioteket inom Akademiska sjukhusets kärnområde. Nuläge och bibliotekspersonalens önskemål.

*Sjukhusbibliotekets personal
besöker varje vecka barnsjukhuset
med bokvagn.*

I detta kapitel beskrivs sjukhusbiblioteksverksamheten inom Akademiska sjukhusets kärnområde. Några delar av verksamheten beskrivs utförligt som komplement till den information som givits i kapitel 2.

Antalet vårdplatser på Akademiska sjukhusets kärnområde är ca 800.

Antal biblioteksbesökare år 2001 var 26 025 (27 613), dvs per öppen dag 119 (125). Siffrorna inom parentes avser år 2000.

Sjukhusbiblioteket är beläget i 85-husets bottenvåning. Biblioteket grundades redan 1926¹⁶ och flyttade till nuvarande lokaler år 1973. Läget är centralt inom byggnaden med närhet till hissar. Däremot inte nu längre inom hela sjukhusområdet, eftersom avdelningarna 30 och 50 har tillkommit.

Budget

Budgeten för år 2002 omsluter 1 500 tkr. och var 1 343 193 kr för år 2001.

Målgrupp/användare

Patienter

- Inneliggande patienter och deras närstående
- Dagpatienter, innefattande boende på Patienthotellet, kommer till sjukhuset för regelbundna besök, ofta bibliotekets f.d. bokvagnslånare, som har svårigheter att ta sig till bibliotek på hemorten
- Väntande patienter (passagerare från sjukresebussar med håltimmar)
- Besökare, hänvisade från Blå rummet, för att låna material som saknas där.

¹⁶ Patientbiblioteket grundades 1926. Professorskan Eva Nystöm skötte det till år 1942. Sedan 1947 övertog Uppsala stadsbibliotek skötseln. Ur *Davidsson, Åke, Akademiska sjukhuset 1867-1967. En bildkrönika.*

Patienter i alla åldrar kommer från Uppsala län och de regioner i Sverige med vilka sjukhuset har avtal om specialistvård.

Personal från alla yrkesgrupper besöker biblioteket framför allt under lunchtid.

Biblioteket är liksom de andra sjukhusbiblioteken också ett arbetsplatsbibliotek, som erbjuder både upplevelseläsning, populär facklitteratur och kurslitteratur för personalens kompetensutveckling.

Sjukhusets personal som vidareutbildar sig genom olika kurser. Litteratur som finns på det Medicinska biblioteket kan vara på "för hög nivå", är på engelska osv.

Av mindre omfattning *studerande* från vårdutbildningar, eftersom biblioteket generellt inte köper läroböcker.

Daghemmet inom sjukhusets område. Förskolelärare med dagbarnen.

Öppethållande/tillgänglighet

Biblioteket är öppet måndag till fredag kl. 9–15 dvs 30 tim/vecka bemannat med bibliotekarie eller biblioteksassistent. Biblioteket var under år 2001 öppet 217 dagar.

Patienter och personal kan under öppetid ringa och ställa frågor, beställa böcker, kassetböcker och bandspelare. Det ingår som en viktig del i verksamheten. Telefonsvarare finns. I begränsad omfattning förekommer också förfrågningar via fax och e-post. Det senare ökar allt eftersom personalen får tillgång till datorer.

Verksamhetsformer

Verksamhet omfattar **service i bibliotekets lokaler, bokvagnsronder på vårdavdelningarna och depositioner (böcker i dagrum och vissa väntrum).**

Verksamheten i biblioteket har redan beskrivits i kapitel 2 sid 15.

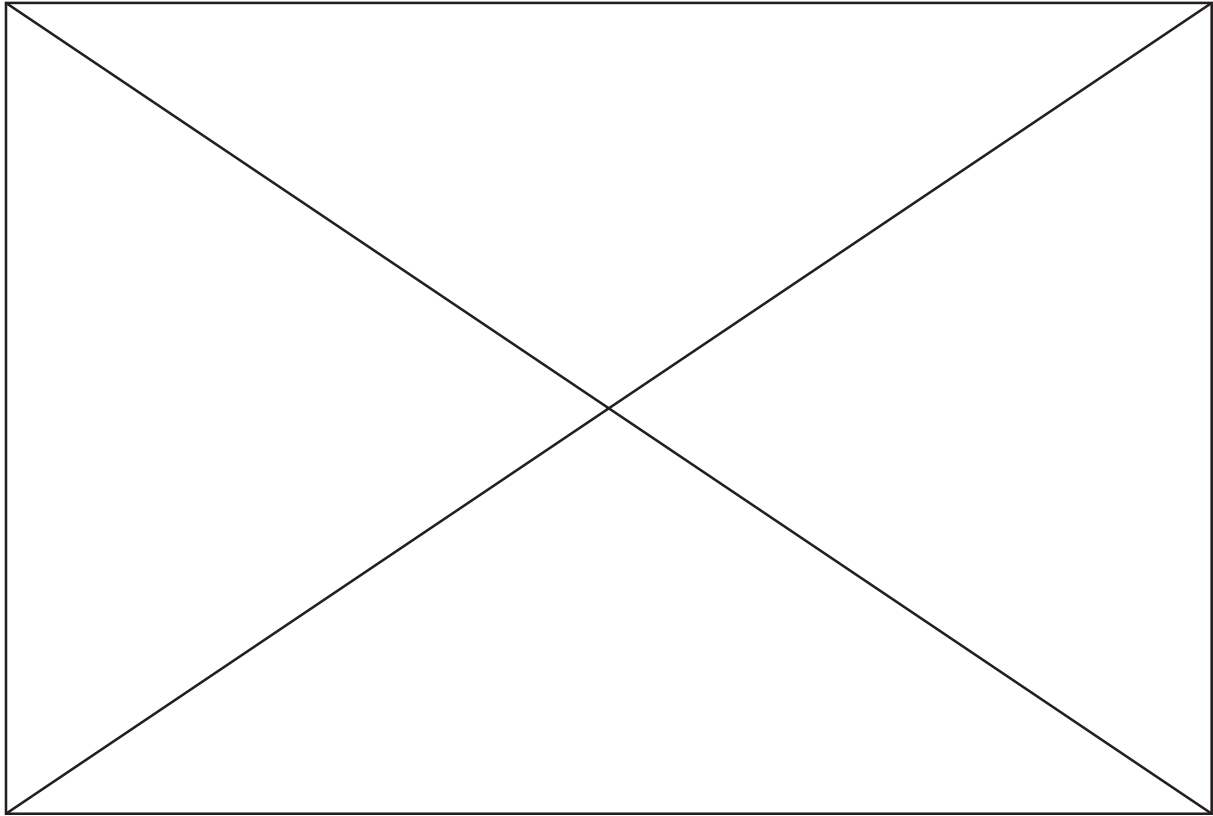
Mediabestånd

Mediabeståndet uppgick den 32 december 2001 till 25 166 enheter (25 627) och registrerad utlåning var 39 979 enheter (42 585).

Sammanställningen av mediabeståndet i ett sjukhusbibliotek har också utförligt beskrivits i kapitel 2 sid 18 varför jag hänvisar till detta. Statistiska uppgifter om sammansättning och användning redovisas i bilaga 6. Antalet prenumerationer på dagstidningar var 5 (6) och på tidskrifter 13(15).

Biblioteket uppvisar stora brister speciellt när det gäller nytugivningen och de senaste årens utgivning. Personalen försöker hitta alternativa titlar, när böcker saknas på Sjukhusbiblioteket, men inlånen från Uppsala stadsbibliotek var 728 (757).

Mediaanslaget har sedan år 1994 varit föremål för stora neddragningar, trots att såväl bokutgivningen som bokpriser har ökat. För år 2001 uppgick nyförvärven av böcker till 299 titlar exklusive 128 titlar i gåva. Se diagram på nästa sida.

Resurser och verksamhet

Uppgifter om övriga resurser och verksamhet redovisas i bilaga 7.

Informationssökning i databaser

Informationssökning i databaser beskrivs utförligt eftersom det är en uppgift, som numera upptar en stor del av bibliotekariernas arbetstid. Bibliotekspersonalen söker regelbundet i bibliografiska databaser liksom i ett stort antal ämnesdatabaser särskilt inom sjuk- och hälsovård, omvårdnad, medicin och andra närliggande ämnen.

Besökarna har hittills inte haft möjlighet att använda Internet, vilket är mycket efterfrågat. Två publika datorer kommer emellertid att installeras under våren.

Databaser som används dagligen är bibliotekets egen datoriserade katalog Mikromarc, Uppsala stadsbiblioteks katalog Book-It, den svenska nationella databasen Libris och olika specialbibliotek som Hjälpmedelsinstitutet. För tidningsartiklar Mediearkivet och Presstext. För tidskriftsartiklar Bibliotekstjänsts Artikelsök. När det gäller att hitta material inom hälsa och sjukdom (patientinformation) används de svenska sjukhusbibliotekens webbsida (www.sjukhusbiblioteken.com) med en portal som omfattar 34 svenska och 12 utländska databaser, där bl. a. PION (=Patientinformation on line) och Karolinska institutets baser med Svemed+, ingår.

Det går egentligen inte att ange hur många webbsidor som används – det förändrar sig hela tiden – nya tillkommer, en del försvinner. Sjukhusbibliotekens webbsida har gjort ett urval, där man kan garantera kvaliteten, men beroende på besökarens fråga rör sig den sökande bland alla tillförlitliga databaser på internet. I professionen ingår att bedöma om informationen är korrekt, aktuell och på rätt nivå.

För mer komplicerade sökningar används även ett stort antal utländska databaser, bl.a. Pubmed. Medicinska bibliotekets portal används också mycket. Medicinska databaser för professionen och som ofta är tillämpliga även för allmänheten finns i ett mycket stort antal.

Bokvagnsronder

36 vårdavdelningar med totalt ca 700 patienter får besök av bibliotekarier med bokvagn en gång per vecka.

Depositioner

Antalet bokdepositioner som placeras i dagrummen på besökta vårdavdelningar och väntrum är ca 25 st. Böckerna byts kontinuerligt ut.

Personal

Personalen består av fyra personer, tre bibliotekarier på tillsammans 80 timmar samt en biblioteksassistent på 40 tim.

Arbetsuppgifter direkt riktade mot kunderna

- Tjänstgöring i bibliotekets informations- och utlåningsdisk.
- Bibliotekarierna tjänstgör dessutom sedan den 2 april 1998 i Blå rummets information om hälsa och sjukdomar 2 timmar dagligen = 10 tim/vecka, ca 100 meter bort i samma korridor.
- Bokvagnsronder inkl. för- och efterarbete upptar ca hälften av den sammanlagda arbetstiden dvs 40 tim/vecka. Arbetet kräver förarbete med packning av bokvagnen, effektivering av beställda böcker, kassettspelare och kassettböcker till speciella låntagare. Efter avslutad bokrond arbete med nya beställningar, sökningar i biblioteket och databaser. Nytt besök hos patienten.
- Kontakter med personal på vårdavdelningar, sjukhusskolan, lekterapi, sjukgymnastiken, sjukhuskyrkan, logopeden, arbetsterapi osv.
- Kontakter med Blå rummet och Medicinska biblioteket.

Inre tjänst

- Förvärv av media
- Katalogisering i Mikromarc 2 och iordningställande av förvärvat material.
- Informationssökning i databaser.
- Beställning av böcker från Uppsala stadsbibliotek via Book-It och fjärrlån dvs beställningar från andra bibliotek.
- Beställning av talböcker från Talboks- och punktskriftsbiblioteket.
- Tillkommer tid för regelbundna möten med Blå rummets personal, dess referensgrupp, kontaktpersoner och nätverket för patientinformatörer i Sverige.

Arbetet med att bygga upp databasen för Blå rummets bestånd har tagit mycket tid, eftersom litteraturen är speciell och förvärvas från skilda håll. Val av ämnesord för att göra sökningarna så effektiva som möjligt har krävt många överläggningar. Kontakter med Mikromarcs tekniker och bibliotekarier, sjukhusets IT-avdelning, diskussioner med de övriga bibliotekarierna inom Uppsala landsting, som delar datasystem: Ulleråker och landstingets kanslis bibliotek.

Speciella arbetsuppgifter för enhetschefen

Ansvar för bibliotekets ekonomi, kontakt med stadsbibliotekets ekonomiavdelning, budgetarbete, årsredovisningar, planering och personalfrågor.

Kompetensutveckling

Bibliotekspersonalens behov av kompetensutveckling har redan beskrivits.

Kompetensutveckling är ett givande och ett tagande. Enhetschefen har vid ett flertal tillfällen medverkat som föreläsare vid studiedagar om sjukhusbibliotek och informationssökning i medicinska databaser.

Lokaler

Biblioteket är tillgängligt för rullstolsburna.

De publika ytorna omfattar ca 300 m² och utgörs av ett stort biblioteksrum samt ett mindre rum för barn.

Samtliga lokaler saknar fönster och ventilationsanläggningen är underdimensionerad.

Bibliotekslokalen är mörk och otillräcklig för alla aktiviteter som bör inrymmas där.

Bokhyllorna tillåter ingen expansion av mediabeståndet. De översta hyllplanen måste användas, trots att böckerna på dessa plan inte kan nås av rullstolsburna.

Väggarna är inte ommålade sedan år 1973. Ommålning utlovad. Vissa förbättringar har genomförts. Golvbeläggningen har bytts från heltäckningsmatta till linoleum.

Inventarier

Möblerna i den publika delen har ej förnyats sedan biblioteket flyttade in 1973. Den kombinerade utlånings- och informationsdisken är den ursprungliga men fungerar. Datorplatsen saknar ergonomisk kringutrustning.

Det saknas avskilda studieplatser med individuell belysning.

Barnbiblioteket

Barnbibliotekets möbler är inte anpassade för barn.

Arbetsrummet

Fyra arbetsplatser är inrymda i ett gemensamt arbetsrum. Utrymme för ostört arbete liksom avskilt rum för besökande saknas. Möbleringen är från 1973, men ergonomiskt utformade stolar har inköpts till den ordinarie personalen. Arbetsrummet fungerar också som "personalrum" för kaffepauser/luncher. Pentry saknas, vattenkokare och tvättfat finns samt kylskåp.

Garderob och låsbara skåp för personliga tillhörigheter finns och är, liksom personaltoaletten, belägna i korridoren.

Bokvagnar och magasin för böcker, äldre årgångar av tidskrifter samt kontorsmaterial finns i samma rum. Det är trångt i magasinet, trots att gallring pågår i samband med datoriseringen.

Separat utrymme för bokvagnar saknas. De förvaras i garaget för truckar i kulverten mellan hus 60 och 70, långt bort från biblioteket. Detta är tidsödande vid packning av vagnarna och för sökning av böcker på vagnarna.

Lokalvården sköts av sjukhusets personal.

Teknisk utrustning

Ny fax har beställts. Ytterligare ett telefonabonnemang har tecknats och ett headset har köpts.

Biblioteket har fem bokvagnar, tre manuella och två batteridrivna. De manuella är tunga att skjuta, speciellt i backar, de batteridrivna ej ergonomiskt anpassade.

Datorer

Två datorer delas av fyra anställda samt en bibliotekarie, tillfälligt anställd under datoriseringsperioden. Publika datorer saknas men kommer att installeras under våren 2002.

För mer information om utrustningen, se bilaga 7.

Underhåll av apparater

Sjukhusets elverkstad sköter underhållet av de elektriska bokvagnarna. IT-avdelningen sköter datorerna, ansvarar också för backup och säkerhetskopiering. Kassetbandspelarna lönar sig i regel ej att reparera. Reservdelar saknas till äldre apparater.

Datorisering

Inläggningen av bibliotekets mediabestånd började i december år 1999. Arbetet utfördes till en början inom ordinarie arbetsuppgifter, men sedan september år 2000 har en bibliotekarie varit anställd på halvtid för att sköta bokvagnsronder, så att den ordinarie personalen skall kunna arbeta med datoriseringen. Större delen av mediabeståndet är nu inlagt. Arbetet beräknas vara slutfört i juni 2002.

Lånerutinerna, in- och utlån liksom reservationer, kommer att bli datoriserade under år 2002.

Medarbetarna har inte tillgång till egna datorer för sökningar i bibliotekets beståndskatalog, i databaser via Internet, kontroll av e-post samt för ordbehandling mm, till nackdel för effektiviteten.

Samarbete mellan biblioteken på sjukhuset

Visst samarbete förekommer mellan de tre biblioteken framför allt i fråga om lån av böcker. Om samarbetet med det Medicinska biblioteket har redan nämnts.

Samarbete med institutioner inom sjukhuset

Mycket gott samarbete med personalen på vårdavdelningarna vid bokvagnsronderna och vid uppkomna problem.

Marknadsföring

Viss marknadsföring sker genom foldrar och affischer på anslagstavlorna. Bokvagnsronderna fungerar också som påminnelser om att det finns ett bibliotek. Biblioteket saknar hemsida, men den beräknas komma under 2002.

Allmänskulturell verksamhet/programverksamhet

Personal- och lokalresurser saknas för programverksamhet. Andra programarrangörer finns. Sjukhuskyrkan ordnar en gång i veckan musikprogram, lekterapien ordnar program för barn.

Bibliotekspersonalens kommentarer

Förändringar inom sjukhuset

Efterfrågan på bibliotekets traditionella tjänster med utlåning i biblioteket och från bokvagnsronder har inte minskat. Ett argument för minskad satsning på landets sjukhusbibliotek har varit de kortare vårdtiderna och färre antal vårdplatser. Men även en kortare sjukhusvistelse kan innebära en svår situation med ny och oroande information, där upplevelser av böcker och musik kan ge hjälp att minska stressen. För patienter med långa vårdtider och ibland isolerade under tuffa behandlingar, kan böcker ge stimulans. Patienter från andra delar av landet långt från sina närstående använder också gärna bibliotekets service.

Kvalitet

Personal med bokenkännedom, kunskap om sökning av information och med ambitionen att alltid hitta rätt bok till rätt patient vid rätt tillfälle är en del av kvaliteten på bibliotek. Men kvalitet är också att kunna erbjuda ett brett bokurval och nya efterfrågade böcker. Under år 2000 har ett urholkat bokanslag sänkt kvaliteten till en oacceptabel nivå. Trots personalens ansträngningar har det blivit nästan omöjligt att i det befintliga bokbeståndet försöka hitta alternativ till efterfrågade titlar.

Målet är inte i första hand höga utlåningssiffror, utan nöjda användare. En enda bok, som är helt rätt för en läsare i en viss situation kan vara lika värdefull som en hel trave böcker till en bokslukare. (Ur Verksamhetsberättelsen för år 2001).

Bibliotekspersonalens önskemål

Media

- Rejäl upprustning av mediabeståndet
- Fler nya böcker
- Fler prenumerationer på dagstidningar och tidskrifter
- Möjlighet att snabbare införa den nya cd-tekniken DAISY för talböcker genom inköp av många talboksspelare och cdrom -skivor med inlästa böcker
- Cd-spelare och cd-skivor med musik för avlyssning i biblioteket och för utlån till avdelningarna.

Personal

- Tillräcklig för att undvika inskränkningar eller stängning av verksamheten vid sjukdom och semester.
- Personalen skall kunna delta i fortbildning.
- Möjlighet att utveckla den pedagogiska uppgiften.

Lokaler

- Nya lokaler, i anslutning till Blå rummet.
- I väntan på nya lokaler en upprustning av nuvarande.
- Två avskilda arbetsplatser för de publika datorerna.
- Ytterligare ett arbetsrum.
- Genomgång av ventilationssystemet.

Inventarier

- Översyn och komplettering av inventarier, bl a nya möbler, där hänsyn tagits till rörelsehindrade patienter.
- Översyn och komplettering av teknisk utrustning
- Ytterligare två datorer så att alla medarbetare på biblioteket har en egen. En dator är ett absolut nödvändigt arbetsredskap för ordbehandling, e-post, sökningar i katalog och andra databaser
- Scanner
- 10 kassettbandspelare med lurar
- 30 hörlurar till DAISY
- Ytterligare en elektrisk bokvagn.

Marknadsföring

Mer tid för marknadsföring av biblioteket genom

- Möten med vårdpersonal
- Information om litteratur
- Informationsmaterial och biblioteksguider
- Hemsida gemensam för de tre sjukhusbiblioteken inom Akademiska sjukhuset
- Service från sjukhusets informationsavdelning och/eller medel för att anlita experter.

6. Blå rummet

Personalen i Blå rummet informerar patienter och anhöriga om hälsa och sjukdom. Informationssökning i databaser kompletterar muntlig och skriftlig information.

Verksamheten i Blå rummet syftar till att komplettera, stödja samt underlätta förståelsen för den information som har givits av professionen inom vården. Vanliga frågor gäller sjukdomar, behandlingsmetoder eller läkemedel. Det kan också gälla vilka rättigheter patienten har eller uppgifter om patientföreningar och handikapporganisationer.

Organisation

Blå rummet ingår i Akademiska sjukhusets organisation som en egen enhet inom informationsavdelningen. I Blå rummet samverkar sjuksköterskor och bibliotekarier och bemannas därför av sjuksköterskor 70 tim/v och av bibliotekarier från Sjukhusbiblioteket 10 tim/v, dvs 2 tim/dag, tillsammans 80 timmar.

Öppethållande/tillgänglighet

Blå rummet är öppet för besökare måndag till torsdag kl. 9.30–15 och fredag 9.30–14, dvs 26,5 tim/vecka. Det går också bra att ställa frågor per telefon och via e-post. Publik dator saknas, vilket begränsar tillgängligheten för den som själv vill söka information.

Media

Blå rummet har referensmaterial som förutom medicinska uppslagsböcker består av ca 45 svenskspråkiga tidskrifter samt informationsmaterial från sjukvården och från ca 80 patient- och handikappföreningar. Materialet är inte till hemlån men besökaren får kopior och utskrifter från datasökningar samt vissa broschyrer. De tre sjukhusbiblioteken, främst Sjukhusbiblioteket vid Akademiska sjukhuset, kan också komplettera med böcker för utlån, eftersom bibliotekens och Blå rummets bestånd finns förtecknat i en gemensam databas.

Med hjälp av en anatomisk docka och anatomiska planscher kan sjuksköterskorna förklara hur människokroppen fungerar.

Samarbete sjuksköterskor och bibliotekarier

Samarbetet mellan sjuksköterskor och bibliotekarier har hittat sin form och fungerar bra.

Sjuksköterskans uppgift är ofta att lyssna och samtala med besökaren för att kunna ge hjälp och vägledning i sökande efter relevant information och kunskap. Bibliotekarierna bevakar utgivningen av böcker med medicinsk anknytning, ansvarar för katalogisering och indexering av materialet i den lokala databasen Mikromarc. Söksystemet med ämnesord har anpassats till den typ av frågor som ställs i Blå rummet. Vidare gör bibliotekarierna sökningar i ett stort antal databaser.

Kontaktpersoner

Alla frågor går inte att besvara med hjälp av materialet i Blå rummet, bibliotek eller databaser och därför finns ett nätverk av kontaktpersoner inom vården till stöd för personalen i Blå rummet.

Referensgrupp

En referensgrupp bestående av 12 personer med representanter från sjukhuset, primärvården, beställarnämnden, patient- och handikappföreningar samt patientombudsmannen ger stöd och idéer till verksamheten. Gruppen sammanträder 2 gånger om året.

Utställningar

Personalen arrangerar utställningar i samarbete med sjukhusets olika verksamheter och patient- och handikapporganisationerna.

Uppföljning och statistik

Sedan starten i april 1998 och till och med december 2001 var antalet förfrågningar 8 063, varav 801 via telefon och 35 via e-post. En funktionsbrevlåda öppnades i januari 2001. Besöksfrekvensen i Blå rummet var mellan 5 till 25 besökare per dag, i medeltal 12 per dag. Förfrågningar kommer i huvudsak från det egna landstinget men även från övriga landet och ett fåtal från utlandet. Antalet besökare ökar kontinuerligt.

Marknadsföring

Marknadsföring av verksamheten sker genom foldrar och affischer. Nyhetsbrev till kontaktpersonerna. Annonser. Hemsida finns sedan hösten 2000.

Övrigt

Ett rum för enskilda samtal byggs för närvarande i anslutning till Blå Rummet.

Personalens önskemål

- Placering av Blå rummet, Sjukhusbiblioteket och Medicinska biblioteket i nära anslutning till varandra.
- Ytterligare ett rum med publik dator.
- Personalrum med tillgång till toalett och pentry.
- Närliggande litet förråd.
- Medel för vikarier.

7. Samariterhemmets bibliotek.

Nuläge och bibliotekspersonalens önskemål

*Sjukhusbiblioteket är en integrerad del av vården.
Interiör från biblioteket vid Samariterhemmets sjukhus.*

Verksamheten vid Samariterhemmets bibliotek fungerar på likartat sätt som den vid Sjukhusbiblioteket på Akademiska sjukhuset. Den beskrivs därför endast kortfattat här.

Antal vårdplatser: ca 115. En minskning av antalet vårdplatser till ca 80 planeras i år.
Personal: ca 400.

Biblioteket är centralt placerat nära huvudentrén på bottenplanet nära hissar, vilket gör det lättillgängligt för besökarna. Även för dagpatienter underlättar denna lokalisering besök i biblioteket.

Biblioteket ingick till och med den 31 december 2000 i länsavdelningen vid Uppsala stads- och länsbibliotek. Från och med 1 januari 2001 förändrades organisationen. Länsavdelningen blev då ett fristående bibliotek, Länsbibliotek Uppsala, inom landstinget och har inte längre något operativt ansvar. Ansvaret för Samariterhemmets personal ligger emellertid kvar hos Uppsala stadsbibliotek.

Budgeten

Budgeten för år 2001 omslöt 360 tkr och för år 2002 omsluter 444 tkr.

Målgrupp/användare

Målgruppen är patienter, närstående och personal.

På sjukhuset finns en kortvårdskirurgavdelning (veckovård), tre geriatrikavdelningar, dagrehabilitering samt en hospiceavdelning.

Antal utlån

Statistik förs ej över antalet besökare. Antal utlån under 2001 uppgick till 18 759 (16 356), en ökning med 2 403 lån. Personal kan besöka biblioteket hela dygnet med hjälp av sitt passerkort, vilket gör att även nattpersonalen kan låna till skillnad från de andra biblioteken. Det centrala läget betyder förmodligen också en hel del för antalet lån. För ytterligare uppgifter se bilaga 6.

Öppethållande/tillgänglighet

Biblioteket är öppet onsdagar och fredagar 08.30-16.00 samt torsdagar mellan 09.00-12.00, dvs 18 tim/vecka.

Telefonservice

Det finns möjlighet att ringa och beställa böcker. Telefonsvarare finns.

Verksamhetsformer

Verksamheten bedrivs dels i *biblioteket*, dels på avdelningarna med *bokvagnar* och genom *depositioner*.

Biblioteket erbjuder ett allsidigt bestånd av media i en trivsamt miljö. Förutom det traditionella utbudet av böcker finns även talböcker, kassettböcker, storstilsböcker, lätt-lästa böcker samt bildverk av alla de slag. De fyller en stor funktion.

Förutom patienter och personal söker anhöriga sig också till biblioteket och tittar i exempelvis bildverk tillsammans med patienten. Logopederna, vilkas lokaler ligger intill biblioteket, kommer ofta för att träna patienter och låna böcker.

Bokutlåning sker enligt självbetjäningsprincipen. De böcker som biblioteket saknar beställs från Uppsala stadsbibliotek och från Talboks- och Punktskriftsbiblioteket.

Ingen musikavlyssning sker i biblioteket. Cd-spelare och cd-skivor finns men endast för utlåning till patienter.

Informationssökning

Informationssökning i databaser ingår i de dagliga rutinerna. Publik dator finns.

Litteratur om hälsa och sjukdom

Litteratur om hälsa och sjukdom finns i biblioteket i begränsad omfattning. Sökningar i medicinska databaser görs vid förfrågan.

Biblioteket är liksom de andra sjukhusbiblioteken också ett arbetsplatsbibliotek.

Bokvagnsronder

Bokvagnsronderna är den huvudsakliga uppgiften. De geriatriska vårdavdelningarna och Hospice får besök en gång/vecka, men något mindre ofta på kortvårdsavdelningen. Under bokvagnsronderna har både patienter, personal och närstående möjlighet att låna.

Depositioner

Bokdepositioner finns i dagrummen, på avdelningarna samt dessutom på nio andra ställen, bl a på följande mottagningar/väntrum: arbetsterapi, dagrehabiliteringen, EKG, geriatriska mottagningen, kirurgimottagningen, operation och uppvakningsavdelningen, metaboliska mottagningen, röntgenmottagningen och sjukgymnastiken. Böckerna byts kontinuerligt ut. Bildverk läggs även ut på samtliga patientsalar.

Datorisering

Böckerna är registrerade i databasen Book-It, som är en gemensam beståndsdatabas för Stadsbiblioteket och för ca 30 andra kommunala bibliotek i Uppsala. Databasen finns utlagd på Internet. Beståndet kommer så småningom att läggas in i den för de andra sjukhusbiblioteken gemensamma katalogen Mikromarc.

Media

Mediabeståndet uppgick den 31 december 2001 till 3 118 enheter.

För vidare information se bilaga 6.

Personal

Personalresursen utgörs av 30 veckotimmar, fördelade på två bibliotekarier.

Personalens arbetsuppgifter

Bokvagnsronderna inkl. för- och efterarbete upptar mer än hälften av arbetstiden. Övrig tid används till rådgivning till besökare i biblioteket och till ordinarie biblioteksuppgifter som förvärv och iordningställande av media och beställningar av fjärrlån.

Lokaler

Biblioteket består av två rum, ett biblioteksrum och ett separat arbetsrum, sammanlagt 70 m².

Biblioteket flyttade in i nuvarande lokaler i januari år 1998. Möblerna är funktionella och biblioteket är inbjudande, trots att det inte är så stort. Avskilda läsplatser saknas. Inredningen i arbetsrummet är ny.

Personalrum saknas men bibliotekarierna använder arbetsterapiens personalrum på plan 3.

Teknisk utrustning

Kassetbandspelarna är köpta med fondmedel och förvaras på avdelningarna. Tre avdelningar samsas om sex bandspelare var. Hospice har ett tiotal medan kortvårdskirurgin saknar bandspelare. Fyra cd-spelare och 50 cd-skivor är också köpta för fondmedel. De förvaras på biblioteket och lånas endast ut till patienter på vårdavdelningarna.

En dator med Internetuppkoppling för patienter och personal, som vill söka information eller skicka e-mail, finns i biblioteket.

Samarbete

Samarbetet med logopeden, arbetsterapin och sjukgymnastiken vad gäller talboksutlåning och bokförsörjning fungerar bra. Utveckling av samarbete med övrig personal pågår.

Marknadsföring

Skriftlig information finns. Webbplats saknas.

Allmänskulturell verksamhet

Tillsammans med personal på arbetsterapin har biblioteket från Konstfrämjandet lånat in konst, som har visats i montrar vid cafeteria och biblioteket.

Bibliotekspersonalens kommentarer

Vad är det som säger att man som ineliggande patient på sjukhus inte har samma rätt till kultur och bibliotek som andra människor? Det finns otaliga bevis på läsningens goda inverkan på patienters välbefinnande. Läsningen kan verka avstressande och är man avstressad mår man bättre och tillfrisknar snabbare i många fall.

Bibliotekspersonalens önskemål:

- Att få behålla nuvarande lokaler
- Mer tid för bibliotekarierna att kommunicera med patienten, närstående och med personalen för att få bättre information om patientens profil, dvs bakgrund, intressen och yrkesliv, särskilt viktigt när det gäller patienter med stroke.
- Att personalen t ex sjukgymnaster och arbetsterapeuter, utsträcker träningspromenaderna med patienterna till biblioteket, där bibliotekarien kan visa vilket rikt utbud som finns i biblioteket. Detta skulle också gälla dagpatienterna
- Ökad telefonservice till interna och externa patienter för beställning av material. Vårdpersonalen kan uppmuntra patienterna att göra detta.
- Tidsbeställning. Uppmuntra externa patienter att beställa tid med bibliotekarien i samband med återbesök på sjukhuset.

7.1. Samariterhemmets medicinska bibliotek

Ett mindre medicinskt fackbibliotek är inrymt i en tidigare operationssal i läkarkorridoren tre trappor upp. Rummet användes tidigare som patientbibliotek och som bibliotek för övrig personal. Det medicinska fackbiblioteket låg då i ett mindre rum i samma korridor. Det sköts av en läkare på frivillig basis några timmar i veckan. Behovet av ett arbetsrum/bibliotek för läkare/studerande uppstod för några år sedan och dåvarande chefläkaren förverkligade att detta rum kunde användas.

Det finns tre datorer, som är anslutna till Akademiska sjukhusets interna nät IMx.¹⁷

Böckerna är inte inlagda i sjukhusets katalog. Beståndet är inte gallrat. Ca 15 tidskrifter finns, som betalas från ett särskilt konto. Till biblioteket köps media för ca 10 000 kr per år. Inköp görs dels på förslag från klinikerna, dels efter boklistor och förlagsinformation. Önskemål om bibliotekariestöd till biblioteket finns.

Dessutom finns böcker på avdelningarna och i några personalrum. Inte heller dessa är förtecknade i någon katalog.¹⁸

Förslag

- Medicinska biblioteket vid Samariterhemmet betraktas som ett institutionsbibliotek.
- Ansvar för skötseln läggs mot ersättning på Medicinska biblioteket på Akademiska.
- Mediabeståndet med undantag av direkta handböcker, förtecknas i Medicinska bibliotekets databas.
- Medicinska biblioteket på Samariterhemmet inryms tills vidare i nuvarande lokaler. Inför en eventuell förändring av verksamheten på Samariterhemmet tar man ställning till den fortsatta verksamheten.

¹⁷ IMx står för Infomedix och är ett vårdadministrativt program.

¹⁸ Samtal med avdelningsläkare Ann-Britt Raab, ansvarig för skötseln av biblioteket. 2001-12-19.

8. Ulleråkers bibliotek med Kronparken. Nuläge och bibliotekspersonalens önskemål.

Musiklyssning på Ulleråkersbiblioteket.

Verksamheten vid Ulleråkers bibliotek är liksom sjukhusbiblioteket vid Akademiska sjukhuset och Samariterhemmets sjukhus reglerad genom avtal mellan Akademiska sjukhuset och Uppsala stadsbibliotek. Bilaga 3. Den skiljer sig emellertid på flera områden från den som bedrivs på sjukhusbiblioteket vid Akademiska sjukhuset, varför den beskrivs förhållandevis utförligt här.

Antalet vårdplatser var i december 2001	336 vårdplatser mot tidigare 410 st
Inom psykiatricentrum inkl barn- och ungdomspsykiatri	142 vpl (157 vpl)
Avdelning 170/neurologiska behandlingsenheten	18 vpl
Kronparkens sjukhem (ej landstinget)	176 vpl (235 vpl).

Patientunderlaget har alltså minskat.

Ulleråkers sjukhusbibliotek startades år 1965 och är sedan 1970 beläget i markplanet i Landstings-servicehuset (LTS-huset), Ulleråkersvägen 27, centralt för psykiatrien men avlägset för neurologiska behandlingsenheten NBE (170) och Kronparken, som sedan ädelreformen är ett kommunalt vårdboende/sjukhem. Biblioteket är öppet för patienter, anhöriga och personal inom psykiatriområdet, även öppenvården, samt övriga enheter belägna inom Ulleråkersområdet, såsom Kronparkens sjukhem, Österåsen¹⁹ och avdelning 170, neurologiska behandlingsenheten.

¹⁹ Österåsen är en demensavdelning (fn 17 vpl) som efter ädelreformen hör till Kronparkens sjukhem, men som av lokalmässiga skäl ännu ligger kvar på norra Ulleråkersområdet. Den kommer under våren 2002 att flytta in på Kronparken.

Verksamheten fördelas mellan bibliotekslokalen på Ulleråkersvägen 27, bokronder till vårdavdelningarna samt bokdepositioner i vissa dagrum. Biblioteket är dessutom viss tid öppet för invånarna inom Gottsunda kommun. Gottsunda köper dessa tjänster liksom biblioteksservice till Kronparken.

Biblioteket har utan avtal och ekonomisk ersättning tagit på sig viss service till Uppsala folkhögskola, belägen inom Ulleråkers område.

Budget

Anslag till verksamheten äskas från två håll:

Landstinget för verksamheten inom psykiatri sektorn och

Gottsunda kommunalnämnd dels för Kronparkens sjukhem, dels för de boende i området:

Verksamheten vid Kronparkens sjukhem regleras genom avtal av den 1 januari 1994 mellan Stads- och länsbiblioteket, sedan j januari 3001 Uppsala Stadsbibliotek, /Ulleråkers allmänna sjukhusbibliotek och Gottsunda kommunalförvaltning/verksamhetsansvarig för Kronparkens sjukhem. Bilaga. 4.

Gottsunda kommunal ersätter också biblioteket för att allmänheten använder biblioteket en dag/vecka och innefattar även medel för personal och inköp av barnböcker och tidskriftsprenumerationer.

Verksamheten sker i projektform och avtal saknas för denna del.

Ingen ersättning utgår från Uppsala folkhögskola, filial till Wiks folkhögskola.

Anslaget från landstinget var för år 2001: 455 tkr och är för år 2002: 530 tkr. Anslaget från Gottsunda var för Kronparken 126 tkr. För år 2002 äskas 133 tkr.

Målgrupp/ användare

Patienter inom psykiatri sektorn (även utskrivna och öppenvårdspatienter)

Vårdpersonal inom psykiatri (kommer från hela länet)

Kronparkens personal, inkl Sjukvårdsteamets (palliativ vård i hemmet)

Övrig personal från Administrationen, Landstingsservice m fl.

Uppsala folkhögskola dvs vuxenstuderande med behov av skolbibliotek

Kronparkens boende samt

Kommundelsinvånare, främst boende inom området.

Öppethållande/tillgänglighet

Öppethållande för patienter och personal är måndagar, tisdagar och torsdagar mellan kl. 12 och 16 samt onsdagar mellan 9 och 16. Totalt 19 timmar.

Dessutom är biblioteket öppet onsdagskvällar under terminstid, bekostat av Gottsunda kommun. Biblioteket var stängt fem veckor under sommaren 2001.

Verksamheten

Biblioteket erbjuder samma service som förekommer i ett kommunalbibliotek, sålunda ett allsidigt urval fack- och skönlitteratur till hemlån, ett aktuellt bestånd av referensbibliotek samt möjligheter att lyssna på musik och att läsa dagstidningar och tidskrifter. Personalen hjälper till med rådgivning och information i litteratururvalsfrågor på alla nivåer. Psykiatriskt verkamma i hela länet får vid behov hjälp genom Ulleråkers bibliotek att anskaffa annars svåråtkomlig kurslitteratur.

Utbud i biblioteket

Litteratur om psykiska sjukdomar

Litteratur om psykiatriska sjukdomar, skön – såväl som facklitteratur, ingår som en del i bibliotekets samlingar och utgivningen bevakas särskilt uppmärksamt. För information om litteratur inom andra medicinska områden och i de fall där biblioteket saknar material, hänvisas till Blå rummet.

Informationssökning i databaser

Informationssökning i databaser sker i begränsad omfattning. Publik datorer installeras våren 2002.

Bokvagnsronder

Inom Ulleråker besöker personalen med bokvagnar regelbundet sju enheter: avdelningarna 100, 102, 103, 109 och 110 och Tallåsen²⁰ samt den neurologiska behandlingsenheten, avd 170.

Bokvagnsronderna kommer från 2002-04-01 att vara 4 st.

Depositioner

Depositioner av bildverk, böcker med stor stil och lättlästa böcker, placeras regelbundet vid de gereopsykiatriska avdelningarna 1 och 2, och byts en gång i månaden.

Utlåning

Utlån under år 2001 var 14 123 enheter (15 096), därav böcker 12 819 (13 684) och 1 304 (1 412) enheter AV-media och konstverk). Siffrorna inom parentes avser år 2000.

För mer detaljerad information se Bil 6.

Utlåningen har minskat.

Mediabestånd

Mediabeståndet den 31 december 2001: 12 822 (13 245) böcker och 345 (319) kassettböcker.

LP-skivor: 568 (568), cd 169 (164), musikkassetter 267 (267). Siffrorna inom parentes avser den 31 december 2000. Fem nya cd-skivor köptes under år 2001.

2 dagstidningar och 17 tidskrifter, därav 5 gratisprenumerationer.

Personal

Personalen består av en bibliotekarie, enhetschef, 30 timmar, därav för sjukhuset 20 timmar, och en biblioteksassistent 30 timmar, därav för sjukhuset 27 timmar.

Personalens arbetsuppgifter

Verksamheten fungerar bäst om personalen i stor utsträckning kan gå in för varandra. Klara ansvarsfördelningar finns dock.

Bibliotekarieuppgifter är att ansvara för mediainköp, ledning och planering av arbetet, bokvagnsronder och informationsarbete samt budget och rapportering,

Bokvagnsronderna tar ca 15 tim/veckan.

²⁰ Tallåsen är namnet på en avdelning inom psykos- och rehabkliniken. Den ligger i nordvästra ytterändan av området, drygt 300 m gångväg i kulvertsystemet från biblioteket.

På Kronparken besöks sex vårdavdelningar med bokvagn liksom arbetsterapin, sjukgymnastikenheten och det palliativa sjukvårdsteamet, som från Akademiska sjukhuset har flyttat till nyöppnade lokaler på Kronparken. Totalt omfattas nio avdelningar/enheter inom sjukhemmet av bokvagns- och depositionsservicen.²¹

Assistentuppgifter är att svara för utlåning, bokuppsättning, bokvård, iordningställande av levererade media, tidskriftshantering, lånestatistik, kravarbete och skyltning.

Kompetensutveckling

Personalen har liksom övrig personal haft tillfälle att delta i den fortbildning, som Uppsala stadsbiblioteket anordnar. Dessutom har bibliotekarien besökt Bok & biblioteksmässan i Göteborg.

Lokaler

Totalytan är 183 m² därav publika ytor 155 m², arbetsrum 16,7 m² samt magasin och förråd 11,3 m². Lokalerna är mörka.

Publika ytor

Bibliotekets publika ytor består av ett stort biblioteksrum och ett läsrum, som innehåller referensbokbeståndet och som också används för musikavlyssning. Inga avskilda studieplatser finns, men musikrummet används. Lämpliga möbler saknas dock.

Samarbetsavtalet med Gottsundabiblioteket förutsätter ett utrymme, speciellt avsatt för barnverksamhet. För att kunna uppfylla detta har den tidigare avskilda hörnan med läsfåtöljer och tidskrifter halverats.

Tillträdet till kulverten är sedan 1995 spärrat, vilket försvårar bokvagnsronderna. Patienterna kan vid regn inte gå inomhus.

Personalens utrymme

Pentry saknas. Kokplatta och kaffebryggare finns i arbetsrummet.

Sjukhuset ansvarar för lokalvården.

Inventarier

Möbler och lampor har inte bytts ut sedan biblioteket flyttade in i nuvarande lokaler år 1970. All förnyelse har kommit från möbelförrådet på Akademiska sjukhuset och via ”hemgjorda” lösningar.

Teknisk utrustning

Ny fax har installerats och headset till telefonen har inköpts. Det finns två datorer, varav en kasserades från administrationen för några år sedan.

²¹ Landstinget bekostar alltså inte denna service.

Musikanläggningen, bestående av skivspelare och 10 lyssnarplatser med hörlurar, är från år 1973. Den är sliten, glappar i hörlursurtagen och är i stort behov av service, men medel saknas för detta. Många hörlurar har kasserats och de återstående är i dåligt skick. Cd-spelare ingår i musikanläggningen och är ej till utlån. Endast 5 cd-skivor inköptes under år 2001.

Datorisering

Inläggning av mediabeståndet pågår i den med Sjukhusbiblioteket gemensamma databasen. Inläggningen har blivit mycket försenad på grund av att väl fungerande datorer saknas. För år 2000 anslogs 7 tim/vecka extra under okt.-dec. för datorisering. Ordinarie bibliotekarie gjorde fyllnadstjänst. För år 2001 fanns inga extra medel.

Samarbete mellan bibliotek

Lån av facklitteratur mellan de tre sjukhusbiblioteken och förvaltningsbiblioteket förekommer tack vare den gemensamma databasen. I övrigt sker lån i första hand från Gottsunda. Depositioner av talböcker lånas från Stadsbiblioteket. Boktransporter 2 gånger per vecka.

Samarbete förekommer med Forskningsbiblioteket i MK 75²² i form av lån mellan biblioteken.

Marknadsföring

Skriftlig information finns om biblioteket. Förteckningar över nyinköpt litteratur sänds regelbundet ut till alla avdelningar och övriga enheter. Hemsida saknas.

Allmänskulturell verksamhet

Programverksamhet bedrivs inte i biblioteket. På Kronparken finns ett Artotek, som ägs av Landstinget. 153 tavlor inköptes före Ädelreformen och var avsedda för utlån på Kronparken, inte inom psykiatrin. Förvaras på Kronparken, lånas ut av bibliotekarien.

Små skärmutställningar, högst två per år, inlånas från Upplandsmuseet.

Verksamhet tillsammans med Gottsunda kommunalsbibliotek

En försöksverksamhet inleddes i mars 1996 med Gottsunda kommunalsbibliotek. Det innebär att Ulleråkers bibliotek är öppet en dag i veckan för de boende inom det nya och expanderande bostadsområde, som vuxit upp på det nedlagda gamla sjukhusområdet. Den extra personalinsatsen bekostas av Gottsunda biblioteket som också tillskjuter medel till inköp av barnböcker och till tidskriftsprenumerationer. Inget avtal finns.

Bibliotekspersonalens kommentarer

Förändringar inom sjukhuset och inom den kommunala biblioteksverksamheten
Förändringar som kommer att göras inom Ulleråkers område kommer att påverka biblioteket.
Från år 2003 kommer ansvaret för hela den kommunala biblioteksverksamheten att ligga på en av Uppsala kommuns nyinrättade beställarnämnder. Biblioteket vid Kronparken är viktigt som samarbetspartner för den landstingsfinansierade sjukhusbiblioteksverksamheten.
Personalen känner stor oro inför dessa frågor.

²² MK75. Beteckningen står för medicinklinik och byggnadens nummer.

Verksamheten

Verksamheten inom Ulleråkers bibliotek omfattar några avgränsade områden inom vården. I botten finns det övergripande avtalet mellan landstinget och Uppsala stads- och länsbibliotek, från 1 januari 2001, Uppsala stadsbibliotek. Dessutom säljs tjänster till Gottsunda kommun för Kronparken och de boende i Ulleråkerområde. I ett längre perspektiv känns verksamheten osäker.

Bibliotekspersonalens önskemål

Målgrupp

Fastställa vilka målgrupper som skall ha tillgång till biblioteket och i samband med detta fastställa klarare regler för servicenivån på biblioteket.

Verksamhet

- Göra biblioteket till en oas med förutom böcker, tidningar och tidskrifter, en välfungerande musikanläggning.
- Tillsammans med vårdpersonalen sammanställa musikprogram.
- Upphöra med bokvagnsronder på de avdelningar, där mycket svårt sjuka patienter vårdas och istället ägna mer tid för personlig litteraturrådgivning i biblioteket.

Media

Upprustning av mediaanslaget inom alla områden men särskilt inom specialområdet psykiatri med därtill hörande områden.

Lokaler

Den viktigaste frågan är på sikt lokalfrågan.

- Översyn och upprustning av nuvarande lokaler.
- Dörrskylt till stora entrén.
- Återfå tillträde till kulverten.

Inventarier

- Ett mindre, årligt anslag till förnyelse av möbler.
- Uppfräschning av såväl möbler som teknisk utrustning.
- Översyn och upprustning av musikanläggningen.
- Komplettering av musikanläggningen med ett kassettdäck.
- Support av datatekniker i närheten.

Samarbete mellan de tre sjukhusbiblioteken

- Utvidga samarbetet mellan de tre sjukhusbiblioteken genom samråd vid förvärv av facklitteratur.
- Lära känna varandras arbetsplatser genom tjänstgöring på samtliga bibliotek.

Forskningsbiblioteket i MK 75

Forskningsbiblioteket i MK 75 är ett institutionsbibliotek under psykos- och rehabiliteringskliniken. En bibliotekarie tjänstgör där 50 %.

9. Övriga medicinska bibliotek

9.1. Medicinska biblioteket

Medicinska biblioteket är beläget på baksidan av Akademiska sjukhuset, ingång 10, men ska i början av år 2003 att flytta in i nybyggda lokaler ovanpå den nya akutmottagningen vid ingång 60 i närheten av Kunskapscentrum, vårdutvecklingsenheten och pedagogiska enheten.

Medicinska biblioteket är ett bruksbibliotek inom Uppsala universitetsbibliotek. Organisatoriskt ingår biblioteket i Linnégruppen, dvs specialbiblioteken inom medicin, farmaci, omvårdnad, teknik och naturvetenskap. En biblioteksnämnd beslutar om Linnégruppens övergripande verksamhet, en gruppchef och en biträdande gruppchef ansvarar för samordning inom gruppen.

Verksamheten bekostas av Medicinska fakulteten, ALF²³ och Landstinget med en tredjedel var. Den sammanlagda kostnaden för år 2000 var 5 361 tkr.

Målgrupper är forskare, lärare och studenter inom Medicinska fakulteten samt personalen vid Akademiska. Biblioteket är öppet 41 timmar i veckan. Alla som har Akademiska sjukhusets legitimation, kan ansöka om tillgång till biblioteket utanför ordinarie öppettider. Även allmänheten är välkommen att använda sig av bibliotekets tjänster men utgör i praktiken en mycket liten del av besökarna.

Verksamheten är indelad i funktioner: förvärv, katalogisering/rådgivning, undervisning och datorbaserad informationssökning, informations/låneverksamhet, periodikahantering samt kopieringsservice. Personalen består av sex bibliotekarier och två biblioteksassistenter, tillsammans 7,45 heltidstjänster.

Media

Uppsala universitetsbibliotek får pliktleveranser av allt svenskt tryck. Sedan år 1999 finns delar av dessa leveranser uppställda på bruksbiblioteken. För Medicinska bibliotekets del innebär detta ett betydande tillskott av böcker utöver vad som ryms inom mediaanslaget. Databaser och elektroniska tidskrifter av övergripande natur belastar inte bibliotekets budget utan betalas ur en gemensam resurs för hela kollegiet.

Stor vikt läggs vid att tillhandahålla efterfrågade tidskrifter av god vetenskaplig kvalitet, och motsvarande krav gäller förvärv av böcker, där det främst satsas på referenslitteratur. Biblioteket tillhandahåller inte kurslitteratur, men en hel del kursböcker har förvärvats som god baslitteratur. Biblioteket prenumererar på ca 450 tryckta publikationer och får ett 50-tal i byte. Ca 70 tidskrifter är nu elektroniskt tillgängliga via Eira.

Bibliotekets bestånd finns inlagt i databasen DISA, som är externt tillgänglig. En databas över Linnégruppens samlade tidskriftsbestånd, i tryckt och/eller elektronisk version, är tillgänglig via bibliotekets hemsida.

²³ ALF-medel. ALF står för: Avtal om samarbete mellan universitetet och landstinget om läkarutbildning och forskning, dvs pengar som universitetet betalar till landstinget för att läkarutbildning och forskning skall kunna äga rum vid Akademiska sjukhuset.

Utlån

Biblioteket erbjuder kopior av tidskriftsartiklar istället för utlån ur det egna beståndet. Kopiorna räknas som lån statistiskt sett. Kopior utförda av personalen uppgick till 72 000 sidor (2000 års siffror). Därtill kommer de kopior användarna själva har tagit. Genom att de universitetsanställda har tillgång till e-tidskrifter på universitetsdatabasen och de landstingsanställda numera har tillgång till Eira, kommer antalet beställningar förmodligen att minska.

Belägg, lokalisering, lån ur bibliotekets samlingar och inlån från andra bibliotek görs via databaser, den lokala DISA och den nationella Libris samt ett antal andra bibliotekskataloger. Medicinska biblioteket använder det webbaserade beställningssystemet SAGA, som drivs av Karolinska institutets bibliotek (KIB), och deltar i utvecklingsarbetet.

Marknadsföring och kvalitetssäkring

Biblioteket satsar mycket på marknadsföring, pedagogisk utveckling och undervisning för användarna i bland annat informationssökning i databaser. Hemsidan är utgångspunkt vid gruppundervisning, valda delar fokuseras och sökning i Medline demonstreras. Många besökare föredrar numera att söka själva, men önskar första gången undervisning i databasernas uppbyggnad och i sökteknik.

Årliga kvalitetsseminarier hålls, där verksamheten utvärderas och förslag till förändringar diskuteras. Ständig utveckling pågår och för personalen är kontinuerlig fortbildning nödvändig. Resurserna för kontinuerlig kompetensutveckling och omvärldsbevakning är otillräckliga.

9.2. Institutions/klinikbibliotek

Vid Akademiska sjukhuset finns ett antal institutions/klinikbibliotek. Från dryga trettio under 1980-talet har antalet successivt minskat. Kvaliteten på biblioteken var och är mycket varierande. Medicinska biblioteket förmedlade lån och/eller kopior från dessa samt katalogiserade såväl monografier som periodika i Libris/Disa. Medicinska biblioteket har fortfarande kontakt med omkring 15 stycken för katalogisering eller inlån/kopiering, men i mindre omfattning än tidigare.

Medicinska biblioteket kontaktas ibland för rådgivning. Detta skedde till exempel inför grundandet av Robergbiblioteket, en sammanslagning av ett antal mindre institutionsbibliotek inom den nybildade institutionen för medicinska vetenskaper. Samlingen är placerad i lungmedicins gamla bibliotekslokaler.

9.3. Biblioteket vid institutionen för kvinnors och barns hälsa (IMCH)

Som ett exempel på ett institutionsbibliotek har valts biblioteket vid IMCH. Där framkommer bibliotekets roll inom några specifika områden och det omfattande internationella samarbetet som Akademiska sjukhuset deltar i.

Biblioteket är ett institutionsbibliotek under Medicinska bibliotek och består av tre avdelningar, internationella mödra- och barnhälsovården IMCH, obstetrik/gynekologi och pediatrik. Biblioteken vid obst/gyn och pediatriken är traditionella arbetsplatsbibliotek med tidskrifts- och bokbestånd avsedda för både klinisk verksamhet och forskning. Prenumerationer och bokinköp diskuteras av en informell biblioteksnämnd och beslutas av ansvariga vid institutionen eller berörd forskargrupp.

Böckerna registreras i Libris. De klassifikationssystem som används är vid pediatriken ett eget konstruerat system och vid obst/gyn NLM, National Library of Medicine. Biblioteksanvändarna är i första hand institutionens studenter och forskare samt klinikernas läkare och annan vårdpersonal. Fjärrlån förekommer i viss utsträckning.

IMCH:s bibliotek är inriktat på tropisk medicin och hälsovård i låginkomstländer, särskilt mödra-och barnhälsovård samt sexuell och reproduktiv hälsa. Här finns också litteratur om förhållanden för barn och vuxna i katastrof- och flyktingsituationer, Hiv/aids och rehabilitering av människor med funktionshinder. Böcker och tidskrifter registreras i Libris men IMCH har också en datoriserad katalog över det egna bokbeståndet.

Biblioteksanvändarna är IMCH:s kursdeltagare, forskare och personal men också studenter, forskare och biståndsarbetare från andra universitet och högskolor. Fjärrlån via medicinska bibliotek är mycket vanligt förekommande. IMCH:s bokbestånd är av speciell karaktär och i många fall unikt för Skandinavien.

Personalen vid institutionens bibliotek består för närvarande av en halvtids bibliotekarie och ca en halvtids assistent, anställda av Medicinska biblioteket.

9.4. Vårdbiblioteket

Vårdbiblioteket, beläget på Döbelnsgatan 2, utanför Akademiska sjukhusets kärnområde, är en enhet inom Uppsala universitetsbibliotek med inriktning på omvårdnad, folkhälsa, socialmedicin, medicinsk etik och andra närliggande ämnesområden som sjukgymnastik, pedagogik och psykologi. Bibliotekets primära kundgrupper är studenter på sjuksköterskeutbildningen och olika vidareutbildningar inom hälso- och sjukvårdsområdet. Biblioteket ger även service till forskare inom folkhälsa och vårdvetenskap och fungerar också som en resurs för de anställda vid Akademiska sjukhuset. Vårdbiblioteket erbjuder även elektroniska informationsresurser, grupprum och läsplatser samt bedriver en omfattande undervisning i informationssökning.

Medicinska biblioteket har fått i uppdrag att se över verksamheten vid Vårdbiblioteket.

9.5. Handboksamlingar

Tiden har inte medgivit att samtliga kliniker och institutioner har kontaktats för kartläggning av respektive bokbestånd. Det finns fortfarande boksamlingar på de tre sjukhusen, som inte är registrerade. Även dessa borde, om de är inköpta av landstings- eller universitetsmedel, förtecknas för att ge en klarare bild av vilka resurser som finns inom Akademiska sjukhuset. De som önskar råd om detta kan vända sig till Barbro Krüger, Medicinska biblioteket 018-611 35 31 eller Maud Ekbom, Sjukhusbiblioteket 018-611 35 36.

Förslag

Samtliga boksamlingar på Akademiska sjukhuset inköpta av landstings- eller universitetsmedel bör på sikt inventeras och registreras och sålunda vara sökbara i bibliotekens datakataloger.

10. Sammanställning av enkätsvar

Styrgruppen bestämde att fem avdelningar/kliniker skulle tillfrågas för att dessa skulle få tillfälle att lämna synpunkter på den biblioteksservice, som erbjuds idag och framföra sina önskemål för framtiden. De tillfrågade var barnsjukhuset, länsgeriatriken/hospice, neurocentrum, onkologkliniken och psykiatricentrum.

Svaren visar genomgående en mycket positiv inställning till bibliotekens verksamhet. Önskemålen inför framtiden gäller ytterligare service. Alla skriftliga kommentarer har redovisats. Däremot kommenteras inte enkätsvaren i utredningen. Sammanställning över inkomna svar i Bilaga 10a-d.

Bibliotekspersonalen har tillsammans med vårdpersonal på berörda avdelningar försökt tillgodose några av de önskemål som har framförts. Om den planerade utökade servicen på barnsjukhuset och på onkologkliniken har redogjorts i kapitel 3.

Från psykiatricentrum har följande sammanfattning kommit.

”Patienterna uppskattar mycket när biblioteksvagnen kommer till avdelningen. Både patienter och personal utnyttjar denna möjlighet. Vi har många patienter med långa vårdtider.

Andra går ner till biblioteket, lyssnar på musik eller lånar talböcker och band. Skönt att koppla av utanför avdelningen. Alla uppskattar mycket den kunniga och serviceinriktade personalen.

En del personal använder delar av sin lunchtid för besök på biblioteket.”²⁴

²⁴ Uppgifter lämnade av Ulla-Britt Olsson

Källor – ett urval

Bibliotekens särskilda tjänster. Kartläggning och analys av biblioteksservice till äldre och funktionshindrade. Statens kulturråd 1999 (Rapport från Statens kulturråd, ISSN 0283-4944: 1999:2).
Biblioteksplaner – en idéskrift. Red. Peter Axelsson. Svensk biblioteksforening. 2001, ISBN 91-7018-472-0.

Ekbom, Christina, Bibliotek på sjukhus. Rapport från Örebro län 2000-11-02. Stencil.

Funktionshindrades tillgång till kultur. Kartläggning och handlingsprogram. Statens kulturråd 1998. (Rapport från Statens kulturråd 1998, ISSN 0283-4944; 1998:3).

Handikapputredningen. Kultur åt alla. Betänkande av Handikapputredningen. Liber 1976 (Statens offentliga utredningar, ISSN 0375- 250X; 1976:20).

IT för funktionshindrade och äldre. Förslag till handlingsprogram för åren 1998-2002. Red av Margita Lundman och Anders Vessman. Handikappinstitutet 1997.

Jørgensen Schylit, Bodil, Sjukhusbibliotek i Sverige. En kartläggning för verksamhetsutveckling. Projekt genomfört av Sjukhusbiblioteket vid Universitetssjukhuset MAS i Malmö. Malmö 1999.

Kultur i vården. En exempelsamling. Statens kulturråd 1983, (Rapport från Statens kulturråd 1983, 1983:5).

Kultur i vården. Idéer och synpunkter. Statens kulturråd 1983, (Rapport från Statens kulturråd 1983, 1983:6).

Kultur i vården. Utgångspunkter, organisation, resurser. Statens kulturråd 1983, (Rapport från Statens Kulturrådet 1983:7.)

Likvärdig service! Bibliotekens tjänster till äldre och funktionshindrade. Utgiven i samarbete med SAB:s kommitté för social och uppsökande biblioteksverksamhet. ISBN 91-7018-449-6. Btj 2000.

Lindkvist, Lars, Patienten, vården och den goda boken. Allmänmedicinska enheten. Nordvästra sjukvårdsområdet. Stockholm 1999.

Rapp, Birgitta, Kultur i vården visavi vården i kulturen. Ett livsviktigt forskningsprogram med en tvärvetenskaplig syn på hälsa och livsvillkor i omvårdnad och åldrande. Slutrapport. Stockholms läns museum. 1999.

Sjukhusbibliotek. En översyn av de allmänna bibliotekens verksamhet, organisation och arbetsformer. Rapport avgiven av arbetsgruppen för undersökning av biblioteksverksamhet vid sjukhus. Btj 1976. ISBN 91-7018-129-2.

Sjukhusbibliotek i Sverige. En kartläggning för verksamhetsutveckling. Projekt genomfört av Sjukhusbiblioteket vid Universitetssjukhuset MAS i Malmö. SAB 1999.

Unescos folkbiblioteksmanifest 1994. Svenska Unescorådet 1995. (Svenska Unescorådets skriftserie, ISSN 0348-8705; 1995:2).